

Nationaal Instituut voor Budgetvoorlichting

Nibud Studentenonderzoek 2024

Onderzoek naar de geldzaken van mbo-, hbo-
en wo-studenten

Annette Groen, Gitta van den Enden, Nouschka Veerman

Nibud Studentenonderzoek 2024

Onderzoek naar de geldzaken van mbo-, hbo- en wo-studenten

Auteurs

Annette Groen

Gitta van den Enden

Nouschka Veerman

Inhoud

Deel 1: Studentenonderzoek 2024 – mbo	4
Deel 2: Studentenonderzoek 2024 – hbo en wo	45
Bijlage 1 Onderzoeksopzet	89
Bijlage 2 Uitgavenposten	90

Algemene conclusie en aanbevelingen

Het Nibud doet al sinds 2009 onderzoek naar de financiële positie van mbo-, hbo- en wo-studenten. Hiermee bieden we inzicht in de financiële situatie, het financiële gedrag en de financiële keuzes van deze studenten. Het Nibud vindt het belangrijk dat jongeren kunnen opgroeien zonder financiële problemen. Wanneer jongeren al vroeg met financiële problemen te maken krijgen, heeft dat een negatieve impact op hun leven. De studietijd is daarbij een belangrijke periode. Veel jongeren krijgen dan voor het eerst te maken met financiële verantwoordelijkheden en keuzes die ze eerder niet hadden. Het aanvragen van studiefinanciering en de keuze om al dan niet een studielening aan te gaan, het betalen van collegegeld en studiekosten, en – als ze het huis uitgaan – ook kosten voor wonen en boodschappen. Het is belangrijk dat studenten in staat zijn hierin een goede afweging te maken, maar ook dat zij voldoende inkomsten hebben om op een goede manier te kunnen studeren. Om hier zicht op te houden onderzoeken wij de financiële situatie van studenten periodiek. Dat hebben we voor het laatst gedaan in 2021. Begin 2024 heeft het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (OCW) Nibud de opdracht gegeven opnieuw inzicht te geven in de financiële positie van studenten.

Studenten staan er financieel goed voor, maar blijven op onderdelen kwetsbaar

Ten opzichte van het vorige onderzoek zien wij in 2024 een verbetering van de financiële positie van studenten. De herinvoering van de basisbeurs heeft ertoe geleid dat studenten in het hbo en wo er over het algemeen financieel beter voor staan. De meesten van hen geven aan goed rond te komen. De basisbeurs, die bijna driekwart van de hbo- en wo-studenten sinds 2023 ontvangen, heeft daar zonder twijfel aan bijgedragen.

Voor mbo-studenten bestond de basisbeurs al. We zien bij hen dit effect dus niet. Studenten aan het mbo zijn ook wat minder positief over hun financiële situatie. Zij hebben wat minder te besteden en hebben ook meer moeite om de regels van het studiefinancieringsstelsel te doorgronden. Het stelsel is voor het mbo, met verschillende regels voor opleidingsrichtingen en -niveaus, ook behoorlijk complex.

Ondanks de overwegend positieve ontwikkeling blijven studenten op onderdelen nog steeds financieel kwetsbaar. Betaalbare woonruimte, het terugdringen van complexiteit en financiële educatie verdienen blijvend aandacht om geldproblemen en geldzorgen bij studenten tegen te gaan.

We formuleren daarom op basis van het studentenonderzoek 2024 de volgende aandachtspunten en aanbevelingen.

Werk aan meer betaalbare woonruimte voor studenten

Ondanks dat studenten goed rond kunnen komen, is hun financiële situatie op onderdelen nog kwetsbaar. Dit komt vooral door de hoge woonlasten van uitwonende studenten. Deze studenten hebben vrij hoge inkomsten, maar ze geven gemiddeld 580 euro uit aan huur. Uitwonende mbo-studenten zelfs nog iets meer, namelijk 593 euro. Dit beslaat zo'n 40 procent van hun besteedbaar inkomen. Recente cijfers van Kamernet laten zien dat de huur van de studentenkamers ook in 2024 blijft stijgen. Dit zet de betaalbaarheid van het leven van studenten onder druk. Studenten die nu nog goed kunnen rondkomen, kunnen dat straks mogelijk niet meer. Temeer omdat de tijdelijke aanvulling op de basisbeurs vanaf dit studiejaar wegvalt. Hoge huren leiden er bovendien ook toe dat studenten noodgedwongen langer thuis blijven wonen.

Hoge woonlasten als gevolg van krapte op de woningmarkt is een probleem dat niet alleen studenten treft. Het is echter belangrijk dat bij de aanpak van dit probleem ook aandacht is en blijft voor de beschikbaarheid van betaalbare woonruimte voor studenten.

Verminder complexiteit waar mogelijk en vergroot kennis van het stelsel waar nodig

Het studiefinancieringsstelsel is voor veel studenten nog steeds ingewikkeld. Vooral mbo-studenten hebben last van de veelheid en complexiteit aan regels. Zij weten vaak nog te weinig over de voorwaarden en regels die gelden voor studiefinanciering. Ook hbo- en wo-studenten zijn lang niet altijd goed op de hoogte. Zo weet een groot deel van de studenten niet dat de aanvullende koopkrachtmaatregel tijdelijk is.

Het Nibud pleitte ook in 2021 al voor het vereenvoudigen regels en procedures. Daarin zijn zeker goede stappen gezet. Zo is het aanvragen van een aanvullende beurs makkelijker gemaakt. We roepen DUO en het ministerie van OCW op om daar waar mogelijk procedures nog verder te vereenvoudigen. Daar waar dat niet kan is het belangrijk studenten goed voor te lichten. Al in het voortgezet onderwijs zouden leerlingen gericht informatie moeten krijgen over de studiefinancieringsregels die gelden voor hun vervolgopleiding.

Voorkom en verminder schulden en betalingsachterstanden onder mbo-studenten

Een kwart van de mbo-studenten heeft nog steeds schulden of betalingsachterstanden. Daarnaast zien we vooral een stijging in het aandeel studenten dat een achterstand bij de zorgverzekering heeft. Jongeren komen vaak niet naar boven in de vroegsignalering van schulden, omdat zij maar een beperkt aantal vaste lasten hebben. Toch is het belangrijk ook deze achterstanden te signaleren. Zorgverzekeraars zouden extra alert moeten zijn op achterstanden bij jongeren. Het Nibud adviseert verder scholen en andere organisaties om in hun voorlichting aan studenten te blijven wijzen op de mogelijkheid om zorgtoeslag aan te vragen.

Financiële educatie blijft belangrijk

Studenten die nog te weinig weten van het studiefinancieringsstelsel, moeite met rondkomen of betalingsachterstanden hebben, zijn ook in een tijd dat het relatief goed gaat met studenten financieel kwetsbaar. Daarom blijft financiële educatie op scholen belangrijk. Aandacht voor financiële kennis en vaardigheden in het onderwijs zorgt ervoor dat studenten financieel weerbaar aan het studentenleven beginnen.

Niet alleen school, maar ook ouders hebben een belangrijke taak in de financiële opvoeding. Veel ouders betalen nog vaste lasten als telefoon of schoolgeld voor hun thuiswonende kinderen. Het is belangrijk daarover meer met elkaar in gesprek te gaan en afspraken te maken over wat studenten zelf moeten betalen en wat de ouders daaraan bij kunnen of willen dragen. Op die manier ontstaat bij kinderen sneller inzicht in de kosten die het leven met zich meebrengt.

Heb oog voor de zorgen om studieschuld

Studenten maken zich nog steeds veel zorgen over de gevolgen van de studieschuld voor hun (financiële) toekomst. Het blijft belangrijk studenten inzicht te bieden in de hoogte en ontwikkeling van hun studieschuld en hen te helpen hun lening beheersbaar te houden.

Verantwoording

Het studentenonderzoek 2024 bestaat uit twee delen: een surveyonderzoek onder mbo-studenten en een surveyonderzoek onder hbo- en wo-studenten. De belangrijkste reden voor deze opsplitsing is dat voor hbo- en wo-studenten andere regels gelden voor studiefinanciering dan voor mbo-studenten. In deze rapportage rapporteren we dan ook afzonderlijk over beide survey-onderzoeken. In deel 1 rapporteren we over het onderzoek onder mbo-studenten en in deel 2 over het onderzoek onder hbo- en wo-studenten.

In totaal zijn 1.623 studenten in het hbo en wo via een online survey bevraagd en 1.614 mbo-studenten, waarvan 1.402 bol-studenten en 212 bbl-studenten. Ten opzichte van de vorige meting hebben we een aantal zaken gewijzigd. De studenten zijn geworven via DUO en niet via een panel zoals bij eerdere metingen. Voor de gegevens over inkomsten uit werk, stage en studiefinanciering hebben we gebruikgemaakt van data van het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS) en DUO. In andere metingen werden deze gegevens in de survey uitgevraagd. Dit maakt dat we niet alle uitkomsten kunnen vergelijken met de situatie in 2021.

Deel 1: Studentenonderzoek 2024 – mbo

Inhoud

Algemene conclusie en aanbevelingen	1
1. Inleiding	11
1.1 Doel- en vraagstelling	11
1.2 Aanpak van het onderzoek	11
1.3 Leeswijzer	12
2. De inkomsten van mbo-studenten	13
2.1 Inleiding	13
2.2 Het totale besteedbare inkomen	13
2.3 Inkomstenbronnen	14
2.4 Bijdrage van ouders	15
2.4.1 Studiefinanciering	16
2.4.2 Basisbeurs	16
2.4.3 Aanvullende beurs	17
2.5 Bijbaan en stage/werkplek	17
2.6 Overige inkomsten	18
2.7 Zorgtoeslag	19
2.8 Belastingaangifte	20
3. De uitgaven van mbo-studenten	21
3.1 Inleiding	21
3.2 Totale uitgaven	21
3.3 Waar geven de studenten hun geld aan uit?	22
3.4 Waar geven studenten het vaakst geld aan uit?	25
3.5 Wie betaalt de vaste lasten, verzekeringen en studie-uitgaven?	26
3.6 Kostgeld	27
4. Lenen bij DUO: houding, gedrag en kennis	29
4.1 Inleiding	29
4.2 Redenen om (niet) te lenen	29
4.3 Bekendheid met regels rondom de studiefinanciering	30
4.4 Informatievoorziening	31
5. Algemene financiële situatie	33
5.1 Inleiding	33
5.2 Rondkomen	33
5.3 Redenen waarom studenten moeilijk rondkomen	34
5.4 Leningen, betalingsachterstanden en roodstand	35
5.5 Schuldbeleving	35
5.6 Lening (exclusief DUO-lening)	36
5.7 Gebruik van informele en/of formele lening	36
5.8 Betalingsachterstanden	37
5.9 Hoogte van de betalingsachterstanden	37
5.10 Roodstand	38
5.11 Redenen om rood te staan	38
6. Spaargedrag	39
6.1 Inleiding	39
6.2 Welke studenten sparen?	39
6.3 Spaargedrag	40
6.4 Manier van sparen	41

6.5	Redenen om (niet) te sparen	41
6.6	Spaargeld	42
7.	Achtergrondkenmerken mbo-studenten	43
Bijlage 1 Achtergrondkenmerken		43

Samenvatting en conclusies mbo

Het Nibud doet periodiek onderzoek naar de financiële situatie, het financiële gedrag en de financiële keuzes van mbo-studenten. In 2021 is dit onderzoek voor het laatst uitgevoerd. We zagen toen dat er onder mbo-studenten – zowel in de beroepsopleidende leerweg (bol) als in de beroepsbegeleidende leerweg (bbl) – nog veel onwetendheid was rondom het studiefinancieringsstelsel. Ook bleek dat veel studenten aan het mbo geen aanvraag voor zorgtoeslag en/of belastingaangifte deden. Daardoor liepen zij onnodig geld mis. Sindsdien hebben verschillende partijen aandacht besteed aan voorlichting en financiële educatie voor jongeren en studenten in het mbo in het bijzonder. Zo heeft de overheid een subsidieregeling in het leven geroepen om financiële educatie in het mbo te stimuleren. Dit heeft onder andere geleid tot het programma Financiële educatie voor mbo-docenten.

Hoe is het nu met de financiële situatie van mbo-studenten gesteld? Het studentenonderzoek onder mbo-studenten 2024 geeft antwoord op de volgende vragen:

- Hoe goed kunnen studenten rondkomen?
- Welke inkomstenbronnen hebben studenten?
- Wat zijn de belangrijkste uitgavenposten van studenten?
- Wat is de houding van studenten ten opzichte van lenen bij DUO? Hoe ervaren zij het hebben van een studieschuld?
- In hoeverre zijn studenten bekend met de verschillende onderdelen van het studiefinancieringsstelsel?
- Wat is het financiële gedrag van studenten ten aanzien van sparen, lenen en schulden?

Algemene conclusie: deel van de mbo studenten blijft financieel kwetsbaar

Mbo-studenten vormen een zeer diverse groep, zowel wat betreft opleidingsrichting en -niveau als qua leeftijd. Die diversiteit zien we ook terug in hun financiële situatie. Voor een groot deel van de studenten zien we een positief beeld. Deze studenten kunnen goed rondkomen. Tegelijkertijd bevindt een deel van de mbo-studenten zich in een financieel kwetsbare positie, met name bol-studenten. Want hoewel nog steeds bijna de helft van de bol-studenten goed kan rondkomen zien we toch een stijging van het aandeel bol-studenten voor wie dat niet geldt. Dit zien we vooral bij uitwonende studenten en studenten op niveau 1 en 2. Daarnaast zien we dat nog steeds een kwart van de mbo-studenten te maken heeft met betalingsachterstanden en roodstand. Bovendien kennen nog steeds veel van de mbo-studenten de regels rond studiefinanciering onvoldoende, wat hen extra kwetsbaar maakt. Voorlichting en educatie blijft ook voor deze groep jongeren belangrijk.

Hieronder gaan we verder in op de belangrijkste uitkomsten en conclusies.

Bol-studenten kunnen minder goed rondkomen dan in 2021

De meeste mbo-studenten geven aan makkelijk of heel makkelijk te kunnen rondkomen. Er zijn echter grote verschillen tussen studenten. Bbl-studenten kunnen beduidend vaker goed rondkomen dan bol-studenten (62 versus 47 procent). Dat bbl-studenten er financieel wat beter voor staan is op zich niet verwonderlijk. Zij combineren werken en leren en hebben daardoor over het algemeen een hoger inkomen dan bol-studenten. Bbl-studenten verdienen gemiddeld bijna twee keer zoveel als bol-studenten (1.340 versus 755 euro per maand).

Wat opvalt is dat bbl-studenten in 2024 positiever zijn over hun financiële situatie dan in 2021. Dit is andersom bij bol-studenten. Zij geven in 2024 juist minder vaak aan goed te kunnen rondkomen (47 versus 52 procent). Vooral studenten op niveau 1 en 2, die geen bijdrage van hun ouders krijgen of op zichzelf wonen, zeggen niet goed rond te kunnen komen. De belangrijkste redenen die zij hiervoor geven zijn dat alles duurder is geworden en dat ze te weinig inkomsten hebben. Ondanks de tijdelijke aanvulling voor uitwonende studenten (koopkrachtmaatregel) ervaren deze studenten dus weinig financiële ruimte.

Bbl-studenten zijn qua inkomsten vergelijkbaar met werkende jongvolwassenen

Bbl-studenten hebben gemiddeld 1.340 euro per maand te besteden. Uitwonende bbl-studenten hebben fors meer inkomsten (1.891 euro per maand) dan het gemiddelde inkomen van alle mbo-studenten. Bbl-studenten ontvangen geen studiefinanciering en zijn qua inkomsten dus aangewezen op inkomsten uit werk. Ze zijn wat dat betreft vergelijkbaar met werkende jongvolwassenen en zijn financieel zelfstandiger dan bol-studenten. De meeste bbl-studenten ontvangen ook geen financiële bijdrage meer van hun ouders: 12 procent krijgt nog wel geld van hun ouders. Dit is een sterke daling ten opzichte van de 46 procent in 2021. Mogelijk hebben de ouders van deze studenten hun bijdrage de afgelopen jaren moeten heroverwegen vanwege de stijgende kosten van levensonderhoud.

Bbl-studenten lijken ook wat meer bezig te zijn met sparen. Hoewel vrijwel alle mbo-studenten sparen (90 procent), sparen bbl-studenten fors meer dan bol-studenten (552 euro versus 194 euro per maand). Ze sparen ook vaker automatisch (28 versus 14 procent) en zijn ook vaker bezig met sparen voor tegenvallers in de toekomst.

Bijbaan en studiefinanciering belangrijkste bron van inkomsten voor bol-studenten

Gemiddeld hebben bol-studenten 755 euro aan inkomsten per maand. Ongeveer de helft daarvan bestaat uit inkomsten uit werk. In 2023 had 89 procent van de bol-studenten inkomsten uit betaald werk. Zij werkten gemiddeld 12 uur per week en verdienden daarmee gemiddeld 343 euro. Uitwonenden verdienen meer dan thuiswonenden: 506 tegen 327 euro per maand. Studiefinanciering is met gemiddeld 322 euro per maand de andere belangrijke inkomstenbron.

Hoog gebruik basisbeurs onder bol-studenten

Het merendeel van de bol-studenten (93 procent) ontvangt een of meerdere vormen van studiefinanciering. Mbo-studenten onder de 18 jaar kunnen geen gebruik maken van de basisbeurs. Een groot deel van hen (70 procent) maakt wel gebruik van het studentenreisproduct. Van de bol-studenten die 18 jaar of ouder zijn en recht hebben op een basisbeurs, ontvangt 87 procent deze basisbeurs. Jongere studenten maken vaker gebruik van de basisbeurs dan studenten vanaf 21 jaar. Dit is een verbetering ten opzichte van 2020. Toen bleek nog uit de beleidsdoorlichting studiefinanciering van OCW (juni 2020) dat mbo-studenten op niveau 1 en 2 minder gebruikmaakten van de studiefinanciering, terwijl ze daar wel recht op hadden.

40 procent van de bol-studenten (vanaf 18 jaar) ontvangt naast de basisbeurs een aanvullende beurs van gemiddeld 317 euro.

Ouders dragen minder bij

Ten opzichte van 2021 lijken studenten in 2024 financieel zelfstandiger te zijn. Ouders dragen minder bij dan in 2024. Het aandeel bol-studenten dat geld van hun ouders krijgt

(64 procent) is vergelijkbaar met 2021 (67 procent). Gemiddeld krijgen deze studenten wel minder geld, namelijk 74 euro per maand. Dat was in 2021 nog 127 euro.

Studenten betalen ook vaker de kosten van levensonderhoud zelf. Bij uitwonende studenten zien we dat ze vaker zelf de huur, internet/tv-abonnement, zorgverzekering, inboedelverzekering, reisverzekering en boodschappen betalen. Ouders betalen nog wel vaak de telefoon en studiekosten. Bij thuiswonende studenten zien we dat ouders vaker de vaste lasten voor hun rekening nemen, zoals zorgverzekering en telefoonkosten. Daarnaast betalen zij ook vaker het lesgeld. Daarmee lijkt het erop dat thuis (blijven) wonen ook leidt tot wat minder financieel zelfstandig gedrag.

Vrije tijd en vaste lasten grootste kostenposten voor studenten

Gemiddeld geven bol-studenten zelf 601 euro per maand uit. Rekening houdend met de inflatie is dit vergelijkbaar met 2021 (562 euro per maand). Bbl-studenten geven gemiddeld 1.136 per maand uit. De grootste uitgavenposten voor thuiswonenden zijn de zorgverzekering (ca. 160 euro), lesgeld (150 euro) en vrijetijdsuitgaven (154 euro). Voor uitwonenden komen daar de woonlasten (huur inclusief energie, water) bij van 593 euro. Ten opzichte van 2021 zien we dat uitwonende bol-studenten meer uitgeven aan woonlasten (593 versus 450 euro), vrijetijdsuitgaven (203 versus 122 euro) en voeding (311 versus 190 euro).

Regels rond studiefinanciering blijken vaak nog ingewikkeld

Net als in 2021 zien we ook nu nog veel onwetendheid rondom de studiefinanciering. Studenten geven daarbij zelf aan graag meer informatie te willen over studiefinanciering en de gevolgen van lenen. Meer dan de helft van de bol-studenten weet nu nog niet dat DUO al rente rekent over de studieschuld tijdens de studie. Ook weet 40 procent niet dat de studieschuld gevolgen heeft voor de maximale hypotheek.

Een groot deel (45 procent) weet ook niet dat de aanvullende beurs geen lening is en dat je bij een studielening maandelijks meer terug mag betalen dan DUO berekent (56 procent). Ook weet nog steeds meer dan de helft van de studenten niet dat de studiefinanciering een gift is op niveau 1 en 2. De onbekendheid over de tijdelijke koopkrachtmaatregel is het grootst: 63 procent van de studenten weet hier niet van. Dit komt zeer waarschijnlijk ook doordat thuiswonende studenten hier niet voor in aanmerking komen. Toch moeten we opnieuw constateren dat er nog veel onduidelijkheid en onwetendheid bij mbo-studenten is over de regels rond studiefinanciering. Slechts op onderdelen zien we een lichte verbetering. Zo weten nu meer studenten dat je voor je 18^e al gebruik kunt maken van het studentenreisproduct en weet meer dan de helft (56 procent) dat de basisbeurs, aanvullende beurs en het studentenreisproduct een prestatiebeurs zijn. Maar alsnog weet bijna een derde dit niet.

Dat studenten niet goed op de hoogte zijn is ook niet verwonderlijk. Het stelsel voor mbo-studenten is zeer complex. Voor verschillende leeftijden, opleidingsrichtingen en -niveaus gelden andere regels. Dit onderschrijft de noodzaak van goede en gerichte voorlichting en – waar mogelijk – vereenvoudiging.

Schulden en betalingsachterstanden blijken hardnekkig bij mbo-studenten

Op het gebied van schulden zien we weinig verandering ten opzichte van de vorige meting. Een kwart van de mbo-studenten (bol: 27 procent, bbl: 24 procent) heeft een lening, betalingsachterstand en/of roodstand. Dit was in 2021 nog 28 procent voor alle mbo-studenten. Studenten hebben vooral te maken met betalingsachterstanden op de zorgverzekering (40 procent), online aankopen (33 procent) of schoolkosten (30 procent).

Vooral de achterstanden op de zorgverzekering springen in het oog. Hier zien we een stijging van 25 naar 40 procent. Dit sluit overigens wel aan bij signalen van andere partijen. Recent constateerde Flanderijn¹ al een stijging van het aantal jongeren met achterstanden op de zorgverzekering.

Meer studenten doen belastingaangifte

Van alle bol-studenten ontvangt 80 procent zorgtoeslag. Dit percentage ligt hoger dan in 2021: toen was het 67 procent. Studenten op niveau 1 en 2 vragen beduidend minder vaak zorgtoeslag aan, namelijk 69 procent. Bij bbl-studenten is het aandeel studenten dat zegt zorgtoeslag aan te vragen een stuk lager, namelijk 43 procent. Wat betreft belastingaangifte zien we een toename ten opzichte van 2021. Van de bol-studenten heeft 49 procent belastingaangifte gedaan; bij de bol-studenten met een bijbaan geldt dit voor 54 procent. Van de bbl-studenten heeft 66 procent belastingaangifte gedaan.

Verantwoording

Aan dit onderzoek deden 1.614 mbo-studenten mee, waarvan 1.402 bol-studenten en 212 bbl-studenten. Daarbij moeten we opmerken dat dé mbo-student niet bestaat. Het is een diverse groep bestaande uit bol- en bbl-studenten met binnen iedere leerweg verschillende niveaus (niveau 1 t/m 4). Voor de verschillende niveaus gelden ook verschillende regels en mogelijkheden voor wat betreft studiefinanciering. Bovendien gaat het om een brede leeftijdsgroep van 16 tot 30 jaar, waarvan het merendeel van de bol-studenten (79 procent) nog thuis woont. We hebben er daarom voor gekozen de resultaten van bol- en bbl-studenten apart te presenteren en niet bij elkaar te voegen. Hierdoor zijn ze op sommige punten niet meer te vergelijken met 2021.

¹ Onderzoek Flanderijn (mei 2024): schuldenproblematiek onder jongeren

1. Inleiding

Het Nibud doet al sinds 2009 onderzoek naar de financiële positie van mbo-, hbo- en wo-studenten. Hiermee bieden we inzicht in de financiële situatie, het financiële gedrag en de financiële keuzes van deze studenten. De uitkomsten bieden zowel beleidsmakers als opleiders en voorlichters handvatten om de financiële situatie van studenten waar nodig te verbeteren. In 2021 is dit onderzoek voor het laatst uitgevoerd, midden in de COVID-19-pandemie. Dat was ook voor studenten een bijzondere en onzekere tijd. Sindsdien is er veel veranderd. Sinds 2023 krijgen niet alleen mbo-studenten maar ook hbo- en wo-studenten weer een basisbeurs. Vanwege de hoge inflatie en sterk stijgende kosten van het levensonderhoud heeft de regering destijds ook besloten tot een koopkrachtmaatregel in de vorm van een tijdelijke aanvulling van de basisbeurs voor uitwonende mbo-, hbo- en wo-studenten. Al deze veranderingen zijn van invloed op de financiële situatie van studenten.

Het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (OCW) heeft daarom Nibud de opdracht gegeven opnieuw inzicht te geven in de financiële positie van studenten en mogelijke knelpunten daarin zichtbaar te maken. Deze inzichten moeten beleidsmakers, maar ook onderwijsinstellingen en andere partijen helpen om daar waar nodig de financiële situatie van studenten te verbeteren. In dit deelrapport staan mbo-studenten centraal. Het gaat hier specifiek om studenten in de beroepsopleidende leerweg (bol) en in de beroepsbegeleidende leerweg (bbl).

1.1 Doel- en vraagstelling

Het studentenonderzoek 2024 onder mbo-studenten wil inzicht geven in de financiële situatie van studenten en de ontwikkelingen daarin sinds 2021. Met dit onderzoek beantwoorden we de volgende vragen:

- Welke inkomstenbronnen hebben studenten?
- Wat zijn de belangrijkste uitgavenposten van studenten?
- In hoeverre zijn studenten bekend met de verschillende onderdelen van het studiefinancieringsstelsel?
- Wat is de houding van studenten ten opzichte van lenen bij DUO? Hoe ervaren zij het hebben van een studieschuld?
- Hoe goed kunnen studenten rondkomen?
- Wat is het financiële gedrag van studenten ten aanzien van sparen, lenen en schulden?

1.2 Aanpak van het onderzoek

In totaal hebben we 1.614 mbo-studenten bevraagd via een online survey, waarvan 1.402 bol-studenten en 212 bbl-studenten. Ten opzichte van de vorige meting hebben we een aantal zaken gewijzigd. De studenten zijn geworven via DUO en niet via een panel zoals bij eerdere metingen. Voor de gegevens over inkomsten uit werk, stage en studiefinanciering hebben we gebruikgemaakt van data van het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS) en DUO. In andere metingen werden deze in de survey uitgevraagd. Dit maakt dat we niet alle uitkomsten kunnen vergelijken met de situatie in 2021. In dit onderzoek maken we ook nadrukkelijker onderscheid tussen bol- en bbl-studenten in het mbo. Dat is in eerdere metingen niet gedaan. Daardoor kunnen we de situatie van mbo-studenten op onderdelen niet vergelijken met 2021.

Analyse

Bij de analyse van de vragen is gekeken naar de samenhang met de achtergrondkenmerken geslacht, leeftijd, opleiding(sniveau) en woonsituatie. In de bijlagen bij de deelrapporten is een uitgebreide verantwoording en beschrijving van de responsgroep opgenomen.

Peildata

- De data van de studiefinancieringsonderdelen zoals basisbeurs, aanvullende beurs, rentedragende lening, collegegeldkrediet zijn verkregen via DUO. De peildatum van deze gegevens is 1 april 2024.
- Sociodemografische gegevens zijn ook verkregen via DUO. Peildatum van deze gegevens is 1 oktober 2023.
- Gegevens over het inkomen uit werk en stage zijn verkregen via het CBS. Het betreft het inkomen over 2023.

1.3 Leeswijzer

In de volgende hoofdstukken gaan we eerst in op de inkomsten en uitgaven van studenten. Hoofdstuk 4 gaat over de houding en het gedrag ten opzichte van lenen, schulden en betalingsachterstanden. Hoofdstuk 5 gaat in op de algemene financiële situatie van mbo-studenten. Tot slot gaan we in hoofdstuk 6 in op het spaargedrag van mbo-studenten.

2. De inkomsten van mbo-studenten

inkomstenbronnen en wat hebben ze te besteden? In 2024 heeft een bol-student gemiddeld 755 euro per maand te besteden. Een Bbl-student heeft meer te besteden namelijk 1.340 euro per maand. De belangrijkste bronnen van inkomsten voor bol-studenten zijn de studiefinanciering en bijbaan. Het overgrote deel van de studenten (93 procent) maakt gebruik van een of meer vormen van studiefinanciering. Uitwonende bol-studenten hebben gemiddeld een hoger inkomen hebben omdat zij meer basisbeurs ontvangen, een hogere ouderbijdrage ontvangen en meer inkomsten uit werk hebben. Van alle bol-studenten ontvangt 80 procent zorgtoeslag. Dit percentage ligt hoger dan in 2021, toen was het namelijk 67 procent. Studenten op niveau 1 en 2 vragen beduidend minder vaak zorgtoeslag aan, namelijk 69 procent. Bij bbl-studenten is het aandeel studenten dat zegt zorgtoeslag aan te vragen een stuk lager, namelijk 43 procent. Wat betreft belastingaangifte zien we een toename ten opzichte van 2021. Van de bol-studenten heeft 49 procent belastingaangifte gedaan en 54 procent van degene met een bijbaan. 66 procent van de bbl-studenten heeft belastingaangifte gedaan.

2.1 Inleiding

Om zicht te krijgen op de financiële situatie van bol- en bbl-studenten is het van belang een goed beeld te hebben van hun inkomsten. We willen niet alleen weten wat studenten te besteden hebben, maar ook uit welke componenten hun inkomen bestaat. In dit hoofdstuk kijken we daarom naar het inkomen van studenten. We gaan daarbij in op de verschillende inkomstenbronnen, zoals de verschillende onderdelen van de studiefinanciering, inkomen uit werk of stage, bijdrage van ouders en eventuele andere inkomsten of tegemoetkomingen zoals belastingteruggave of toeslagen. We maken uiteraard ook onderscheid tussen bol- en bbl-studenten. Bbl-studenten hebben immers geen recht op studiefinanciering.

In de volgende paragraaf gaan we eerst in op het totaal besteedbaar inkomen. Vervolgens beschrijven we in de paragrafen daarna de onderliggende inkomenscomponenten.

2.2 Het totale besteedbare inkomen

Als we het hebben over het totaal besteedbaar inkomen, dan bedoelen we studiefinanciering (voor bol-studenten), inkomsten uit bijbaantjes en betaalde stages, bijdrage van ouders, teruggave van de Belastingdienst en overige inkomsten (toeslagen, alimentatie, uitkering, verkoop van spullen, eigen bedrijf).

Als we kijken naar al deze inkomenscomponenten samen dan zien we dat bol-studenten gemiddeld 755 euro per maand te besteden hebben. Het mediane inkomen is bij bol-studenten 636 per maand. Met andere woorden: voor de helft van de bol-studenten zijn de inkomsten minder dan 636 euro per maand en voor de andere helft meer. Uitwonende bol-studenten hebben meer inkomen dan thuiswonende bol-studenten: 1.596 versus 678 euro. Bbl-studenten hebben gemiddeld meer te besteden dan bol-studenten: 1.340 euro per maand. Het mediane inkomen van bbl-studenten is 1.300 euro. Ook bij bbl-studenten hebben uitwonenden meer inkomen dan thuiswonenden, al is het verschil minder groot: 1.891 tegen 1.206 euro.

Tabel 1: Totaal besteedbaar inkomen (in euro's per maand) naar achtergrondkenmerken in 2024 (bedragen exclusief 0) (bol n=1.402, bbl n=212)

		bol €	bbl €
Geslacht	Man	727	1.323
	Vrouw	780	1.375
Leeftijd	16-17 jaar	425	580
	18-20 jaar	872	1.235
	21-29 jaar	1.301	1.812
Niveau	1-2	736	999
	3	741	1.325
	4	763	1.671
Woonsituatie	Thuiswonend	678	1.206
	Uitwonend	1.596	1.891
Totaal		755	1.340

* Het totaal besteedbaar inkomen bestaat uit studiefinanciering (gegevens van DUO peildatum april 2024), inkomsten uit bijbaantjes en betaalde stages (gegevens van CBS, hele jaar 2023), bijdrage van ouders (uit survey 2024, mei), teruggave van de Belastingdienst en overige inkomsten (toeslagen, alimentatie, uitkering, verkoop van spullen, eigen bedrijf) (uit survey 2024, mei).

2.3 Inkomstenbronnen

De belangrijkste bronnen van inkomsten voor bol-studenten zijn de studiefinanciering en bijbaan, met respectievelijk 322 en 354 euro per maand. 93 procent van de bol-studenten ontvangt studiefinanciering en 85 procent heeft in 2023 inkomsten uit een bijbaan gehad. Vrijwel alle bbl-studenten hebben inkomsten uit stage (99 procent). Dit is inherent aan het type opleiding. Bij deze leerweg wordt meer dan 60 procent van de totale opleidingsduur besteed aan werkend leren (stage) in de praktijk van een bedrijf of instelling. Bbl-studenten zijn wat dat betreft te vergelijken met werkende jongvolwassenen. Dit zien we ook aan de bijdrage van de ouders. Het percentage ouders dat bijdraagt ligt lager dan bij bol-studenten.

Tabel 2: Percentage studenten met een bepaalde inkomstenbron en gemiddelde inkomsten per inkomstenbron (in euro's per maand) in 2024 (bedragen exclusief 0) (bol n=1.405, bbl n=212)

	bol %	bol €	bbl	bbl
Geld ouders	64	74	12	123
Studiefinanciering*	93	322	n.v.t.	n.v.t.
Bijbaan	85	354	n.v.t.	n.v.t.
Betaalde stage	36	398	99	1.213
Teruggave belastingaangifte	36	34	52	52
Overige inkomsten**	53	166	37	266
Totaal***		755		1.340***

* De studiefinanciering bestaat uit verschillende onderdelen: basisbeurs + koopkrachtmaatregel voor uitwonende bol-studenten, rentedragende lening, aanvullende beurs, studentenreisproduct en eenoudertoeslag.

** Overige inkomsten bestaan uit zorg- en huurtoeslag, inkomsten uit eigen bedrijf, extra activiteiten (bijv. bijles geven, klussen), verkoop van spullen, alimentatie en uitkering.

*** Dit is niet een totaal van de verschillende inkomstenbronnen omdat niet alle studenten deze inkomstenbronnen hebben.

2.4 Bijdrage van ouders

Meer dan de helft (64 procent) van de bol-studenten krijgt geld van hun ouders, gemiddeld 74 euro per maand. Hoe jonger de studenten, hoe hoger het percentage dat geld ontvangt van hun ouders. Het aantal bbl-studenten dat geld krijgt van hun ouders is te klein om betrouwbare uitspraken over te kunnen doen.

De meeste bol-studenten die geld van hun ouders krijgen, ontvangen een vast bedrag per maand (32 procent). 8 procent krijgt onregelmatig geld, 9 procent krijgt een vast bedrag per week en 14 procent van de studenten geeft aan dat zij op een andere manier geld van hun ouders ontvangen.

Tabel 3: Percentage bol-studenten met inkomsten van ouders* en gemiddelde inkomsten (in euro's per maand), naar achtergrondkenmerken in 2024 (bedragen exclusief 0) (n=1.405)

		2024 %	2024 €
Geslacht	Man	63	71
	Vrouw	65	77
Leeftijd	16-17 jaar	<u>81</u>	<u>61</u>
	18-20 jaar	<u>59</u>	<u>91</u>
	21-29 jaar	<u>32</u>	101
Niveau	1-2	<u>46</u>	74
	3	62	70
	4	<u>69</u>	75
Woonsituatie	Thuiswonend	<u>68</u>	<u>69</u>
	Uitwonend	<u>29**</u>	<u>233</u>
Totaal		64	74

* Het gaat om een geldbedrag dat de student krijgt om zelf bepaalde kosten (zoals huur, collegegeld, zorgverzekering, enz.) te betalen. Deze gegevens komen uit de survey, mei 2024.

** n<50.

Vergelijking met 2021

Het percentage bol-studenten dat geld ontvangt van hun ouders is ongeveer even groot als in 2021. Toen ontving 67 procent geld van hun ouders. Studenten krijgen in vergelijking met 2021 wel een lager bedrag (127 euro in 2021 tegen 74 euro in 2024). Het percentage ouders dat bijdraagt bij bbl-studenten is wel fors gedaald, van 46 naar 12 procent, en het bedrag ook: van 168 naar 123 euro.

2.4.1 Studiefinanciering

De studiefinanciering bestaat uit verschillende onderdelen: basisbeurs, rentedragende lening, aanvullende beurs, studentenreisproduct en eenoudertoeslag. De precieze samenstelling hangt af van de situatie en de wensen van de student. Als bol-student heb je recht op studiefinanciering als je 18 jaar of ouder bent. Alleen het studentenreisproduct kunnen bol-studenten al voor hun 18^e ontvangen.

Het overgrote deel van de bol-studenten (93 procent) ontvangt een of meer vormen van studiefinanciering. Van de studenten die thuis wonen maakt 87 procent gebruik van de basisbeurs; van de uitwonende studenten 85 procent. De meeste studenten maken gebruik van het studentenreisproduct (92 procent). Daarnaast maakt 10 procent van de studenten gebruik van de rentedragende lening, en deze studenten ontvangen gemiddeld 393 euro.

Tabel 4: Percentage bol-studenten van 18 jaar en ouder dat een beurs, lening, reisproduct of eenoudertoeslag ontvangt en gemiddelde bedragen in 2024 (n=842)

	2024 %	2024 €
Basisbeurs thuiswonend (n=732)	87	99,94
Basisbeurs uitwonend (n=95)	85	490,46
Aanvullende beurs	40	317
Rentedragende lening	10	393
Studentenreisproduct (n=1.405)	92	115
Eenoudertoeslag***	<5	-
Totaal	93	322
Geen studiefinanciering**		

* Dit zijn gegevens van DUO op peildatum 1 april 2024.

** Dit is € 326,16 basisbeurs + € 164,30 (tijdelijke verhoging door de koopkrachtmaatregel, deze verhoging geldt tot 1 september 2024).

*** n<50.

2.4.2 Basisbeurs

Van de bol-studenten vanaf 18 jaar maakt 87 procent gebruik van de basisbeurs. Jongere studenten (18-21 jaar) maken vaker gebruik van de basisbeurs dan oudere studenten.

Tabel 5: Percentage bol-studenten van 18 jaar of ouder dat de basisbeurs ontvangt, in 2024 (n=842)

		2024 %
Geslacht	Man	87
	Vrouw	87
Leeftijd	18-20 jaar	92
	21-29 jaar	71
Niveau	1-2	88
	3	81
	4	88
Woonsituatie	Thuiswonend	87
	Uitwonend	85

* Dit zijn gegevens van DUO op peildatum 1 april 2024.

2.4.3 Aanvullende beurs

Wanneer het inkomen van de ouders onder een bepaalde grens valt, hebben meerderjarige studenten recht op een aanvullende beurs, die maximaal 439,62 euro per maand bedraagt voor uitwonende studenten. Om het recht op een aanvullende beurs te bepalen, baseert DUO zich op gegevens van de Belastingdienst. Bijna de helft van de bol-studenten ontvangt de aanvullende beurs, gemiddeld 317 euro.

Tabel 6: Percentage bol-studenten van 18 jaar of ouder dat de aanvullende beurs ontvangt en gemiddelde inkomsten uit aanvullende beurs (in euro's per maand), in 2024 (bedragen exclusief 0) (n=842)

		2024 %	2024 €
Geslacht	Man	39	309
	Vrouw	41	325
Leeftijd	18-20 jaar	40	304
	21-29 jaar	39	361
Niveau	1-2	65	391
	3	39	331
	4	35	286
Woonsituatie	Thuiswonend	37	297
	Uitwonend	57	397
Totaal		40	317

* n<50.

2.5 Bijbaan en stage/werkplek

Het merendeel van de bol-studenten (89 procent) heeft in het jaar 2023 inkomsten gekregen uit bijbaan/stage. Studenten verdienen daarmee in 2023 gemiddeld 343 euro per maand. De mediaan is 266 euro. Dat betekent dat de helft van de studenten minder dan 266 euro per maand verdient en de andere helft meer dan 266 euro per maand. Hoe ouder de studenten zijn, hoe meer zij per maand aan inkomsten hebben uit stage en bijbaan en hoe meer uren ze per week werken.

Bbl-studenten verdienen in 2023 gemiddeld 1.213 per maand bij een gemiddeld aantal uren per week van 27 uur. De mediaan is 1.207 euro per maand. Vrijwel alle bbl-studenten hebben inkomsten uit bijbaan en/of stageplek, vandaar dat we geen aparte percentages presenteren in tabel 8.

Tabel 7: Percentage bol-studenten met bijbaan en/of betaalde stage, gemiddelde inkomsten in euro's per maand en gemiddeld aantal uur werken per week, naar achtergrondkenmerken, in 2024 (bedragen exclusief 0) (n=1.405)

		2024 %	2024 €	2024 uren p.w.
Geslacht	Man	88	334	11
	Vrouw	90	350	12
Leeftijd	16-17 jaar	89	<u>220</u>	<u>9</u>
	18-20 jaar	90	<u>366</u>	<u>13</u>
	21-29 jaar	88	<u>613</u>	<u>15</u>
Niveau	1-2	<u>83</u>	<u>268</u>	<u>9</u>
	3	91	349	12
	4	91	359	<u>12</u>
Woonsituatie	Thuiswonend	89	<u>327</u>	12
	Uitwonend	84	<u>506</u>	14
Totaal		89	343	12

Tabel 8: Percentage bbl-studenten met bijbaan en/of betaalde stage, gemiddelde inkomsten in euro's per maand en gemiddeld aantal uur werken per week, naar achtergrondkenmerken, in 2024 (bedragen exclusief 0) (n=212)

		2024 €	2024 uren p.w.
Geslacht	Man	1.205	<u>29</u>
	Vrouw	1.229	<u>24</u>
Leeftijd	16-17 jaar	<u>494</u>	<u>19</u>
	18-20 jaar	1.127	<u>29</u>
	21-29 jaar	<u>1.658</u>	<u>29</u>
Niveau	1-2	<u>927</u>	25
	3	1.198	28
	4	<u>1.494</u>	27
Woonsituatie	Thuiswonend	<u>1.106</u>	27
	Uitwonend	<u>1.681*</u>	28*
Totaal		1.213	27

* n<50.

2.6 Overige inkomsten

Naast studiefinanciering, bijbaan/stage en geld van de ouders zijn er nog andere inkomstenbronnen, zoals zorg-/huurtoeslag, inkomsten uit een eigen bedrijf of geld dat verdiend wordt met andere activiteiten of verkoop van spullen. Daarnaast kunnen

studenten nog alimentatie ontvangen of een uitkering. Gemiddeld ontvangen bol-studenten 166 euro per maand aan overige inkomsten. Dit bestaat voor meerderjarige studenten vooral uit de zorgtoeslag (80 procent) van 123 euro per maand.

Tabel 9: Percentage mbo'ers met bepaalde inkomstenbronnen en gemiddelde inkomsten in euro's per maand, in 2024 (bedragen exclusief 0) (bol n=1.405, bbl n=212) (meerdere antwoorden mogelijk)

	bol %	bol €	bbl %	bbl €
Zorgtoeslag**	80	123	43	123
Huurtoeslag**	29*	289	7*	185
Eigen bedrijf	<1*	370	<1*	<1*
Andere activiteiten (bijv. met bijles geven, klussen)**	3*	134	<1*	<1*
Verkoop spullen (bijv. op internet)	2*	92	<1*	<1*
Alimentatie	1*	227	<1*	<1*
Andere inkomsten***	2*	407	<1*	<1*
Totaal	53	166	37	267

* n<50 (de groep 18 jaar of ouder en uitwonend voor bbl n<50).

** Van de studenten van 18 jaar of ouder (bol n=842; bbl n=168).

2.7 Zorgtoeslag

Van alle bol-studenten van 18 jaar of ouder ontvangt 80 procent zorgtoeslag. We zien vooral grote verschillen naar niveau. Op niveau 1-2 ontvangt 69 procent zorgtoeslag, op niveau 4 83 procent. Thuiswonenden ontvangen vaker zorgtoeslag dan uitwonenden en jongeren vaker dan oudere studenten. Van de bbl-studenten ontvangt 43 procent zorgtoeslag. Ook hier ontvangen jongeren vaker zorgtoeslag dan oudere studenten, maar anders dan bij bol-studenten ontvangen uitwonenden juist vaker dan thuiswonenden zorgtoeslag.

Tabel 10: Percentage mbo'ers van 18 jaar of ouder die hebben aangegeven zorgtoeslag te ontvangen en gemiddelde inkomsten in euro's per maand, in 2024 (bedragen exclusief 0) (bol n=842, bbl n=168)

		bol %	bbl %
Geslacht	Man	82	39
	Vrouw	77	51
Leeftijd	18-20 jaar	81	47
	21-29 jaar	75	39
Niveau	1-2	69	*
	3	76	*
	4	83	*
Woonsituatie	Thuiswonend	80	41
	Uitwonend	72	48**
Totaal		80	43

* Geen uitsplitsing vanwege te kleine groepen voor bbl.

** $n < 50$.

Vergelijking met 2021

Ten opzichte van 2021 is het percentage bol-studenten dat zorgtoeslag ontvangt gestegen van 67 naar 80 procent. Onder bbl-studenten is het percentage dat zorgtoeslag ontvangt juist gedaald, van 60 naar 43 procent.

2.8 Belastingaangifte

Dit voorjaar heeft van alle bol-studenten 49 procent belastingaangifte gedaan over 2023. Van de bbl-studenten deed 66 procent dit. Het gemiddelde bedrag dat bol-studenten terugkregen was 34 euro. Bbl-studenten kregen gemiddeld 52 euro terug.

Tabel 11: Percentage studenten dat afgelopen jaar belastingaangifte heeft gedaan (bol $n=1.405$, bbl $n=212$)

	Totaal bol	Totaal bbl
	2024 %	2024 %
Ja, ik heb de aangifte gedaan*	49	66
Ja, ik heb de aangifte ingevuld maar niet opgestuurd omdat ik niets terugkreeg	9	10*
Nee, ik had toen geen baantje**	10	<5*
Nee, want ik betaal geen belasting	12	<5*
Nee, ik weet niet wat dit is/ik wist niet dat dit kon	14	10*
Nee, andere reden	6	<5*

Vergelijking met 2021

We zien bij zowel bol- als bbl-studenten een stijging in het doen van aangifte. Ten opzichte van 2021 is het percentage bol-studenten dat belastingaangifte doet gestegen van 39 naar 49 procent en bij bbl-studenten steeg het van 52 naar 66 procent.

3. De uitgaven van mbo-studenten

In dit hoofdstuk bespreken we de verschillen en overeenkomsten in de uitgaven van bol- en bbl-studenten. Gemiddeld geven bol-studenten 601 euro per maand uit. Rekening houdend met de inflatie is dit vergelijkbaar met 2021 (562 euro per maand). Bbl-studenten geven gemiddeld 1.136 per maand uit. De grootste uitgavenposten voor thuiswonenden zijn de zorgverzekering, lesgeld en vrijetijdsuitgaven. Voor uitwonenden komen daar de woonlasten bij. Met name de woonlasten, vrijetijdsuitgaven en uitgaven voor voeding zijn gestegen ten opzichte van 2021. Studenten lijken in 2024 wel financieel zelfstandiger te zijn. Ouders dragen minder vaak financieel bij. Studenten betalen vaker de kosten van levensonderhoud zelf. Ouders betalen nog wel vaak de telefoon en studiekosten en/of de zorgverzekering.

3.1 Inleiding

Het in balans houden van inkomsten en uitgaven kan een behoorlijke opgave zijn. Nu we de inkomsten in kaart hebben gebracht, kijken we in dit hoofdstuk naar de uitgaven van mbo-studenten. We hebben studenten gevraagd hun uitgaven voor ons op een rijtje te zetten. Dat geeft een goed inzicht in waar studenten over het algemeen hun geld aan uitgeven. Het biedt ook inzicht in wat studenten zelf betalen en welke uitgaven ouders nog voor hun rekening nemen. In de volgende paragraaf gaan we eerst in op de hoogte van de uitgaven. Vervolgens gaan we dieper in op de verschillende uitgavenposten.

3.2 Totale uitgaven

Aan de studenten is gevraagd om van 35 verschillende uitgavenposten (zie bijlage 2) aan te geven of zij hier *zelf* geld aan uitgeven en zo ja, hoeveel. Op basis van de bestedingen per uitgavenpost hebben we berekend hoeveel de studenten per maand gemiddeld zelf uitgeven zonder bijdrage van hun ouders.

Bol-studenten besteden gemiddeld 601 euro per maand, terwijl bbl-studenten 1.136 euro per maand uitgeven. De mediane uitgaven van bol-studenten bedragen 486 euro en van bbl-studenten 928 euro. Dat wil zeggen: de ene helft van de studenten geeft minder dan 486 respectievelijk 928 euro per maand uit en de andere helft meer.

Oudere studenten en uitwonende studenten geven meer uit. Dat laatste is niet verwonderlijk, omdat uitwonenden ook woonlasten hebben. Gemiddeld geven thuiswonende bol-studenten 1.649 euro per maand uit en uitwonende 2.054 euro.

Tabel 12: Gemiddelde totale uitgaven die studenten volledig zelf betalen (in euro's per maand), naar achtergrondkenmerken, (bol n=1.295, bbl n=189)

		bol €	bbl €
Geslacht	Man	571	1.065
	Vrouw	629	1.284
Leeftijd	16-17 jaar	376	557
	18-20 jaar	665	993
	21-29 jaar	1.106	1.597
Niveau	1-2	624	908

	3	610	1.082
	4	594	1.423
Woonsituatie	Thuiswonend	529	889
	Uitwonend	1.649	2.054
Totaal		601	1.136

3.3 Waar geven de studenten hun geld aan uit?

In tabel 15 is een uitsplitsing gemaakt van de bestedingen van bol-studenten naar thuiswonend en uitwonend. Dit is niet mogelijk voor bbl-studenten omdat deze groep te klein is (n=166). Tabel 16 toont de uitgaven van bbl-studenten zonder deze uitsplitsing.

De grootste uitgavenposten voor thuiswonenden zijn de zorgverzekering (ca. 160 euro), lesgeld (154 euro) en vrijetijdsuitgaven (154 euro). Voor uitwonenden komen daar de woonlasten (huur inclusief energie, water) van 593 euro bij. Voor bbl-studenten zijn de grootste uitgavenposten vergelijkbaar. Zij geven wel meer geld uit aan vervoer dan bol-studenten.

Tabel 13: Gemiddelde* en mediane bestedingen die bol-studenten volledig zelf betalen per uitgavenpost (in euro's per maand), naar woonsituatie, in 2024 (exclusief 0) (bol n=1.405)

	Gemiddelde			Mediaan		
	Thuiswonend	Uitwonend	Totaal	Thuiswonend	Uitwonend	Totaal
	€	€	€	€	€	€
Huur (inclusief energie, water)	-	593	593	-	600	600
Internet- en/of tv-abonnement (geen streamingsdiensten)**	55	55	55	55	55	55
Lokale belastingen	-	-	79	-	-	80
Kostgeld	172	-	172	134	-	134
Basiszorgverzekering			137			140
Aanvullende zorgverzekering			38			25
Overige verzekeringen (o.a. aansprakelijkheids-, inboedel- en reisverzekering)	21	18	21	15	15	15
Telefoon	16	16	16	16	16	16
Entertainment (Netflix, Spotify, tijdschriften, krant)			17			15
Lesgeld	154	151	154	150	150	150
Studiekosten (boeken etc.)			86			50
Vervoer (fiets, scooter, auto, ov)	89	101	89	50	55	50
Kleding en schoenen (inclusief accessoires zoals riemen, sjaals en sieraden)	86	90	87	66	70	66
Vrijetijdsuitgaven (bioscoop, vereniging, uit eten en/of bestellen/afhalen, recreatie, hobby's, vakantie etc.)	154	203	157	119	200	120
Voeding (boodschappen, drinken, snoep en snacks tussendoor)	42	311	63	30	254	30

Persoonlijke verzorging (kapper, tandpasta, shampoo, make-up, gel, aftershave etc.)	37	49	38	30	50	30
Diversen (cadeaus, accessoires, sigaretten, goede doelen etc.)	58	60	58	40	30	40

* Deze bedragen zijn de gemiddelden van de studenten die hier geld aan uitgeven.

** Deze kosten komen uit onze minimum voorbeeldbegroting. Kosten voor een combinatie pakket met een basis tv-abonnement van 100 MB gemiddelde downloadsnelheid, zoals opgenomen in de Nibud minimumvoorbeeldbegrotingen prijspeil juli 2024.

Tabel 14: Gemiddelde* en mediane bestedingen van thuiswonende bbl-studenten** volledig zelf betalen per uitgavenpost (in euro's per maand), naar woonsituatie, in 2024 (exclusief 0) (n=189)

	Gemiddelde Totaal €	Mediaan Totaal €
Huur (inclusief energie, water)****	806	800
Internet en/of tv abonnement (geen streamingdiensten)*	55	55
Lokale belastingen	n.v.t.	n.v.t.
Kostgeld***	222	200
Basiszorgverzekering	135	142
Aanvullende zorgverzekering	42	25
Overige verzekeringen (o.a. aansprakelijkheids-, inboedel- en reisverzekering)	20	15
Telefoon	16	16
Entertainment (Netflix, Spotify, tijdschriften, krant)	22	20
Lesgeld***	245	112
Studiekosten (boeken etc.)	66	50
Vervoer (fiets, scooter, auto, ov)	194	175
Kleding en schoenen	91	70
Vrijtijdsuitgaven (bioscoop, vereniging, uit eten, recreatie, hobby's, vakantie etc.)	252	205
Voeding (boodschappen, drinken, snoep en snacks tussendoor, alcohol in de supermarkt)	129	50
Persoonlijke verzorging (kapper, tandpasta, shampoo, make-up, gel, aftershave etc.)	42	30
Diversen (cadeaus, accessoires, sigaretten, goede doelen etc.)	92	60

* Deze bedragen zijn de gemiddelden van de studenten die hier geld aan uitgeven.

** Uitsplitsing van de uitgaven voor uitwonende bbl-studenten niet mogelijk vanwege kleine aantal uitwonende bbl-studenten n<50.

*** n<50.

**** Bedrag voor uitwonende bbl-studenten, let op n < 50.

Tabel 15: Gemiddelde bestedingen per uitgavenpost die bol-studenten zelf volledig betalen (in euro's per maand), naar woonsituatie, in 2021 en 2024 (exclusief 0)

	Thuiswonend		Uitwonend		Totaal	
	2021	2024	2021	2024	2021	2024
	€	€	€	€	€	€
Huur (inclusief energie, water)	-	-	450	593	450	593
Internet en/of tv abonnement (geen streamingdiensten)*		55		55		55
Kostgeld	106	172	-	-	106	172
Basiszorgverzekering						137
Aanvullende zorgverzekering						38
Zorgverzekering	126		128		126	
Overige verzekeringen (o.a. aansprakelijkheids-, inboedel- en reisverzekering)	17	21	17	18	17	21
Telefoon	17	16	19	16	18	16
Entertainment (Netflix, Spotify, tijdschriften, krant)**	14		16		15	17
Lesgeld***	120	154	136	151	124	154
Studiekosten (boeken, etc.)	56		67		59	86
Vervoer (fiets, scooter, auto, ov)****	129	89	138	101	131	89
Kleding en schoenen	72	86	71	90	72	87
Vrijetijdsuitgaven (bioscoop, vereniging, uiteten, recreatie, hobby's, vakantie etc.)*****	97	154	122	203	101	157
Voeding (boodschappen, drinken, snoep en snacks tussendoor, alcohol in de supermarkt)	43	42	190	311	71	63
Persoonlijke verzorging (bijv. kapper, tandpasta, shampoo, make-up, gel, aftershave)	43	37	48	49	44	38
Diversen (bijv. cadeaus, accessoires, sigaretten, goede doelen) *****	56	58	81	60	60	58

* $n < 50$.

** In deze tabel is het lesgeld weergegeven dat de studenten zelf aangeven te betalen, dit kan afwijken van het wettelijke lesgeld

Vergelijking met 2021

Ten opzichte van 2021 zien we dat uitwonende bol en bbl-studenten meer uitgeven aan woonlasten (huur inclusief energie, water) (593 versus 450), vrijetijdsuitgaven (203 versus 122) en voeding (311 versus 190) dan mbo (bol en bbl) gezamenlijk deden in 2021.

3.4 Waar geven studenten het vaakst geld aan uit?

Tabel 16 laat zien welke uitgaven anders dan de vaste lasten, verzekeringen en studie-uitgaven, de meeste bol-studenten hebben. We zien dat drinken, snoep en snacks, kleding en schoenen en uit eten de meest voorkomende uitgavenposten zijn.

Tabel 16: Overzicht aan niet-verplichte uitgaven bol-studenten, inclusief het gemiddelde bedrag per maand, in 2021 en in 2024 (exclusief 0) (2024 n=1.504)

Uitgavenpost	Studenten met deze uitgavenpost 2024 %	Gemiddelde uitgaven per maand 2024 €
Kleding en schoenen	88	87
Uit eten (bijv. snackbar, restaurant of eetcafé)	87	47
Cadeaus	83	27
Drinken, snoep en snacks tussendoor (wat je bijv. koopt in de kantine of de supermarkt tijdens colleges)	91	40
Recreatie (bijv. dagje weg, zwembad, pretpark, dierentuin, sauna)	72	40
Verzorgingsartikelen (bijv. deodorant, gel, make-up, shampoo, parfum of aftershave, scheerschuim)	83	38
Avondje uit (bijv. café, club, discotheek, bioscoop)	78	58
Entertainment (bijv. Spotify, Netflix, tijdschriften, krant)	52	17

3.5 Wie betaalt de vaste lasten, verzekeringen en studie-uitgaven?

Uit de vorige meting weten we dat ouders van studenten nog weleens uitgaven voor hun rekening nemen. Daarom hebben we voor de vaste lasten, verzekeringen, studie-uitgaven en boodschappen aan de studenten gevraagd of zij dit zelf betalen. De meeste bol-studenten betalen zelf hun huur (85 procent), boodschappen (88 procent) en internet- en/of tv-abonnement (74 procent). Ouders betalen vaak de aansprakelijkheids-, reis- en telefoonverzekering (30-46 procent), telefoon (43 procent), lesgeld (44 procent) en studieboeken (45 procent). De meeste bbl-studenten betalen alle posten zelf.

Tabel 17: Verdeling van betaling van vaste lasten, verzekeringen, studie-uitgaven en boodschappen tussen bol-studenten en hun ouders, in 2024, in percentages (n=1.405)

	Ik betaal alles %	Mijn ouders en ik betalen samen %	Mijn ouders betalen alles %	Ik heb deze uitgavenpost niet %
Huur kamer/woning (incl. gas/water/elektra)*	85	<5***	<5***	<5***
Internet- en/of tv-abonnement*	74	<5***	<5***	23
Basiszorgverzekering**	51	6	35	8
Aanvullende zorgverzekering**	40	5	37	18
Inboedelverzekering*	54	<5***	<5***	40
Aansprakelijkheidsverzekering	15	3	46	37
Telefoonverzekering	23	5	30	42
Reisverzekering	78	3	40	39
Boodschappen*	88	<5***	<5***	<5***
Telefoon (abonnement/ prepaid/sim-only)	40	12	43	4
Lesgeld**	35	11	44	10
Studieboeken	33	14	45	8
Studiespullen	46	22	28	4

* Alleen gevraagd aan uitwonende studenten.

** Alleen gevraagd aan studenten van 18 jaar of ouder.

*** n<50.

**** studenten 18+

Tabel 18: Verdeling van betaling van vaste lasten, verzekeringen en studie-uitgaven tussen bbl-studenten en hun ouders, in 2024, in percentages (n=212)

	Ik betaal alles %	Mijn ouders en ik betalen samen %	Mijn ouders betalen alles %	Ik heb deze uitgavenpost niet %
Huur kamer/woning (incl. gas/water/elektra)*	96	<5	<5	<5
Internet- en/of tv-abonnement*	93	<5	<5	<5
Basiszorgverzekering**	75	<5	17	5
Aanvullende zorgverzekering**	66	<5	19	12
Inboedelverzekering*	66	<5	<5	30
Aansprakelijkheidsverzekering	29	5	36	29
Telefoonverzekering	34	<5	21	44
Reisverzekering	36	<5	24	38

Boodschappen*	100	<5	<5	<5
Telefoon (abonnement/ prepaid/sim-only)	68	<5	23	<5
Lesgeld**	34	10	20	37
Studieboeken	36	10	17	36
Studiespullen	57	8	14	20

* Alleen gevraagd aan uitwonende studenten.

** Alleen gevraagd aan studenten van 18 jaar of ouder.

*** $n < 50$.

**** studenten 18+.

Uit- en thuiswonend

Uitwonende bol-studenten zijn behoorlijk financieel zelfstandig. Zij betalen alle posten vaker zelf in plaats van hun ouders. Bij thuiswonende bol-studenten zien we dat bijna de helft volledig zelf de basiszorgverzekering betaalt. Ouders nemen vaker de aansprakelijkheids- en reisverzekering voor hun rekening en ook lesgeld en studieboeken.

Deze analyse hebben we niet voor bbl-studenten kunnen maken vanwege het te kleine aantal waarnemingen.

Tabel 19: Verdeling van betaling van vaste lasten, verzekeringen en studie-uitgaven tussen bol-studenten en hun ouders, naar woonsituatie, in 2024, in percentages (exclusief 0) (n=1.405)

	Thuiswonend		Uitwonend	
	Ik betaal alles	Mijn ouders betalen alles	Ik betaal alles	Mijn ouders betalen alles
	%	%	%	%
Huur kamer/woning*	-	-	85	<5***
Internet- en/of tv-abonnement*	-	-	74	<5***
Basiszorgverzekering**	48	37	87	10
Aanvullende zorgverzekering**	37	40	70	<5***
Inboedelverzekering*	-	-	54	<5***
Aansprakelijkheidsverzekering	11	50	55	<5***
Telefoonverzekering	21	32	45	<5***
Reisverzekering	16	43	40	<5***
Boodschappen*	-	-	88	<5***
Telefoon (abonnement/ prepaid/sim-only)	38	45	71	24
Lesgeld	31	47	75	16
Studieboeken	30	48	71	12
Studiespullen	42	30	85	<5***

* Alleen gevraagd aan uitwonende studenten.

** Alleen gevraagd aan studenten van 18 jaar of ouder.

*** $n < 50$.

3.6 Kostgeld

Aan de studenten is gevraagd of zij geld aan hun ouder(s)/verzorgers geven of dat zij een deel van de kosten betalen die hun ouders maken, zoals boodschappen, huur, water, gas en elektriciteit, internet- en/of tv-aansluiting.

Van de bol-studenten die thuis wonen, draagt 74 procent niet bij aan de kosten van levensonderhoud zoals wonen, energie, water en voeding; 26 procent van de thuiswonende studenten betaalt kostgeld. Een beperkt deel betaalt iedere maand kostgeld (7 procent). Gemiddeld betalen zij 172 euro per maand.

Tabel 20: Percentage thuiswonende bol-studenten dat geld betaalt aan ouders en gemiddeld bedrag in euro's per maand, in 2024 (n=1.286)

	Thuiswonend	
	%	€
Ja, ik betaal per maand	7	172
Ja, maar onregelmatig	19	-
Nee	74	-

Tabel 21: Percentage thuiswonende studenten dat geld betaalt aan ouders en gemiddeld bedrag in euro's per maand, in 2024 (bbl n=167)

	Thuiswonend	
	%	€
Ja, ik betaal per maand	17	222
Ja, maar onregelmatig	19	-
Nee	63	-

* $n < 50$

4. Lenen bij DUO: houding, gedrag en kennis

Alleen bol studenten kunnen gebruik maken van de studiefinanciering. Van de bol-studenten maakt 10 procent gebruik van een rentedragende lening van DUO. De belangrijkste reden hiervoor zijn om de kosten van leven te kunnen betalen (eten/huur) (60 procent) en om hun studie te kunnen betalen (45 procent). Studenten die niet lenen doen dat overwegend omdat ze geen studieschuld willen opbouwen. Net als in 2021 zien we nu nog steeds veel onwetendheid rondom de studiefinanciering. Studenten geven daarbij zelf aan graag meer informatie te willen over studiefinanciering en de gevolgen van lenen. Meer dan de helft van de bol-studenten weet nu nog niet dat DUO al rente rekent over de studieschuld tijdens de studie. Ook weet 40 procent niet dat de studieschuld gevolgen heeft voor de maximale hypotheek.

4.1 Inleiding

Zodra je leent bij DUO bouw je een studieschuld op en ga je voor langere tijd financiële verplichtingen aan. Hoe hoog die schuld is en hoe snel deze oploopt kunnen studenten volgen in hun eigen mijn-omgeving bij DUO. In de studieschuld worden nu ook nog de prestatiebeursonderdelen meegerekend zoals de basisbeurs, de aanvullende beurs en het studentenreisproduct. Dit geldt alleen voor niveau 3 en 4 want op niveau 1 en 2 zijn deze onderdelen een gift. Deze worden vervolgens kwijtgescholden als je binnen 10 jaar je diploma haalt. Onvoldoende kennis en inzicht over de studieschuld en de onderdelen daarvan kan zorgen voor de toekomst opleveren. In dit hoofdstuk gaan we daarom in op de redenen om wel of niet te lenen bij DUO en op de kennis van het stelsel.

4.2 Redenen om (niet) te lenen

Een tiende van de bol-studenten heeft een rentedragende lening bij DUO. Redenen om te lenen die studenten het vaakst noemen zijn:

- om de kosten van leven te kunnen betalen (eten/huur) (60 procent);
- om hun studie te kunnen betalen (45 procent).

Tabel 22: Redenen voor bol-studenten om te lenen, in 2021, in percentages (n=144)

	2024 %
Om mijn kosten van levensonderhoud te kunnen betalen (bijv. eten/huur)	60
Om mijn studie te kunnen betalen	45
Ik zal later genoeg geld verdienen om mijn lening terug te kunnen betalen	25
Ik kan 'goedkoop' lenen bij DUO	21
Zodat ik op mezelf kan wonen	20
Ik wil mijn ouders niet om geld vragen	20
Ik heb een lening omdat ik hoge maandelijkse uitgaven heb	15
Ik krijg geen geld of niet genoeg geld van mijn ouders	14
Ik wil me meer kunnen veroorloven (bijv. uitgaan, vakantie, auto, telefoon, hobby's)	13
Ik verdien te weinig bij mijn stage	13
Ik leen om niet of minder naast mijn studie te hoeven werken	10
Mijn ouders raden het aan	10
Om mijn ouders te ondersteunen	10
Iedereen in mijn omgeving leent	8
Ik heb geld nodig om voor mijn studie naar het buitenland te gaan	6
Om te kunnen investeren (bijv. beleggen, bitcoins kopen)	5

Ik zorg voor een familielid en kan daardoor niet werken	2
Anders	2

De redenen die voor studenten het meest een rol spelen om *niet* te lenen zijn:

- dat ze geen studieschuld willen (58 procent);
- dat ze werken naast hun studie (43 procent);
- dat ze genoeg geld hebben (29 procent).

Tabel 23: Redenen voor bol-studenten van 18 jaar of ouder om niet te lenen onder studenten die hebben aangegeven nu niet te lenen bij DUO, in 2024, in percentages (n=659)

	2024 %
Ik wil geen studieschuld	58
Ik werk naast mijn studie	43
Ik heb genoeg geld	29
Ik leen alleen als het echt nodig is	27
Ik heb geen of lage lasten	24
Mijn ouders raden het af	23
Ik krijg genoeg geld van mijn ouders	16
Ik ben bang dat ik niet genoeg zal verdienen om de lening terug te betalen	16
Ik vind een studielening te duur	14
Ik heb gespaard om te studeren	9
Anders	5*
Ik heb voldoende aan de basisbeurs en/of aanvullende beurs**	-
Ik ken de leenvoorwaarden van DUO niet**	-
Ik heb al te veel geleend**	-
Ik leen ergens anders**	-

* $n < 50$.

** Deze zijn in 2024 niet uitgevraagd waardoor deze vraag niet met 2021 vergeleken kan worden.

4.3 Bekendheid met regels rondom de studiefinanciering

We hebben de studenten een aantal stellingen voorgelegd over de regels rondom het studiefinancieringsstelsel. De studenten konden aangeven of de stelling volgens hen juist of onjuist was. De stellingen waar studenten veel kennis over hebben zijn:

- ‘Voor je 18^e kun je al gebruik maken van het studentenreisproduct’ (*juist*) (75 procent weet dit).

Over de volgende onderwerpen is nog veel onbekendheid:

- ‘DUO rekent tijdens je studie al rente over je studieschuld’ (*juist*) (60 procent weet dit niet);
- ‘Als je een huis wilt kopen, heeft een studieschuld consequenties voor de maximale hypotheek die je kunt krijgen’ (*juist*) (55 procent weet dit en 40 procent weet dit niet);
- ‘Je studentenreisproduct wordt automatisch stopgezet als je er geen recht meer op hebt’ (*onjuist*) (42 procent weet dit en 27 procent weet dit niet);
- ‘Je mag na je studie maandelijks meer terugbetalen dan DUO berekent’ (*juist*) (59 procent weet dit niet);
- ‘Het bedrag dat je aan aanvullende beurs ontvangt is een lening en moet je altijd terugbetalen’ (*onjuist*) (45 procent weet dit niet);

- 'Als je een bol-opleiding volgt op niveau 1 of 2 dan is de studiefinanciering altijd een gift' (*juist*) (53 procent weet dit niet);
- 'Haal je het diploma van een bol-opleiding op niveau 3 of 4 binnen 10 jaar, dan hoef je de basisbeurs, de aanvullende beurs en het studentenreisproduct niet terug te betalen' (54 procent weet dit niet)
- 'De basisbeurs voor uitwonende studenten is in 2023/2024 hoger ivm een tijdelijke verhoging door de koopkrachtmaatregel' (*juist*) (63 procent weet dit niet).

Tabel 24: Percentage bol-studenten dat stellingen over een lening bij DUO (on)juist beantwoordde (2021 n=972, 2024 n=1.405)

	Juist		Onjuist		Weet ik niet	
	%		%		%	
	2021	2024	2021	2024	2021	2024
Je betaalt pas rente over je studieschuld als je bent afgestudeerd (<i>onjuist</i>)**	21		20		59	
DUO rekent tijdens je studie al rente over je studieschuld (<i>onjuist</i> **		30		10		60
Als je een huis wilt kopen, heeft een studieschuld consequenties voor de maximale hypotheek die je kunt krijgen (<i>juist</i>)	48	55	11	5	41	40
Je studentenreisproduct wordt automatisch stopgezet als je er geen recht meer op hebt (<i>onjuist</i>)	23	30	50	42	28	27
Je mag na je studie maandelijks meer terugbetalen dan DUO berekent (<i>juist</i>)	34	35	10	5	56	59
Het bedrag dat je aan aanvullende beurs ontvangt is een lening en moet je altijd terugbetalen (<i>onjuist</i>)	21	21	36	34	43	45
Voor je 18 ^e kun je al gebruikmaken van het studentenreisproduct (<i>juist</i>)	67	75	14	8	19	17
Als je een bol-opleiding volgt op niveau 1 of 2 dan is de studiefinanciering altijd een gift (<i>juist</i>)	28	35	17	13	55	53
De basisbeurs voor uitwonende studenten is in 2023/2024 hoger i.v.m. een tijdelijke verhoging door de koopkrachtmaatregel (<i>juist</i>)		32		5		63
Haal je het diploma van een bol-opleiding op niveau 3 of 4 binnen 10 jaar, dan hoef je de basisbeurs, de aanvullende beurs en het studentenreisproduct niet terug te betalen (<i>juist</i>)	56	35	14	13	30	53

* Het antwoord dat juist is, is vetgedrukt weergegeven.

** Stelling anders verwoord in 2021.

4.4 Informatievoorziening

51 procent van de bol-studenten geeft aan behoefte te hebben aan informatie over studeren en geldzaken. Bij bbl-studenten geldt dit voor 35 procent. Bol-studenten willen graag meer informatie over:

- wat de financiële gevolgen zijn van lenen bij DUO (21 procent);
- hoe studiefinanciering werkt (21 procent).

Tabel 25: Type informatie over studeren en geldzaken waar studenten meer behoefte aan hebben, in 2024, in percentages (bol n=1.405, bbl n=212)

	bol %	bbl %
Wat de financiële gevolgen zijn van lenen bij DUO	21	10
Hoe studiefinanciering werkt	21	8
Of ik in aanmerking kan komen voor toeslagen (zorgtoeslag, huurtoeslag)	19	12
Hoe en wanneer ik mijn studieschuld moet afbetalen	18	14
Of ik in aanmerking kan komen voor een aanvullende beurs	17	9
Hoeveel ik mag bijverdienen zonder dat dit gevolgen heeft voor mijn lening	16	10
Welke uitgaven je kunt hebben tijdens je studie	14	6
Hoeveel ik kan lenen van DUO	12	5
Anders	2	<1
Ik heb géén behoefte aan meer informatie over studeren en geldzaken	49	65

5. Algemene financiële situatie

De meeste mbo-studenten kunnen makkelijk of heel makkelijk rondkomen. Er zijn echter grote verschillen tussen studenten. Bbl-studenten zijn in 2024 positiever over hun financiële situatie dan in 2021. Dit is andersom bij bol-studenten. Zij geven in 2024 juist minder vaak aan goed rond te kunnen komen (47 versus 52 procent). Vooral studenten op niveau 1 en 2 die geen bijdrage van hun ouders krijgen of op zichzelf wonen, zeggen niet goed rond te kunnen komen. Op het gebied van schulden zien we weinig verandering ten opzichte van de vorige meting. Een kwart van de bol-studenten heeft een lening, betalingsachterstand en/of roodstand, en ook bijna een kwart (24 procent) van de bbl-studenten. Studenten hebben vooral te maken met betalingsachterstanden op de zorgverzekering, online aankopen of schoolkosten. Vooral de achterstanden op de zorgverzekering springen in het oog. Hier zien we een stijging van 25 naar 40 procent.

5.1 Inleiding

In de voorgaande hoofdstukken hebben we inzicht gegeven in de inkomsten en uitgaven van mbo-studenten. Dit geeft een beeld van hun financiële situatie. Maar hoe ervaren studenten hun financiële situatie zelf? In dit hoofdstuk gaan we in op de vraag in welke mate studenten kunnen rondkomen en welke knelpunten zij ervaren in hun financiële situatie. Ook besteden we aandacht aan de situatie en het gedrag van studenten rond lenen, betalingsachterstanden en roodstaan.

5.2 Rondkomen

In 2024 geeft 62 procent van de bbl-studenten en 47 procent van de bol-studenten aan goed rond te kunnen komen. Ten opzichte van 2021 kunnen minder bol-studenten (heel) makkelijk rondkomen (van 52 naar 47 procent). Bij bbl-studenten geven juist meer studenten aan goed rond te kunnen komen (van 52 naar 62 procent).

Tabel 26: Mate waarin studenten kunnen rondkomen in 2021 (n=1.212) en 2024 (bol n=1.405, bbl n=212)

	2021 bol %	2021 bbl %	2024 bol %	2024 bbl %
(Heel) moeilijk	13	10	12	10
Niet moeilijk, niet makkelijk	35	38	41	28
(Heel) makkelijk	52	52	47	62

Wanneer we kijken naar de achtergrondkenmerken van bol-studenten (tabel 29) dan zien we dat de oudere studenten iets vaker aangeven minder goed rond te kunnen komen. Van de 18-20-jarigen zegt 14 procent moeilijk te kunnen rondkomen, van de studenten tussen de 21 en 29 zegt 16 procent dit. Studenten onder de 18 geven veel minder vaak aan moeilijk te kunnen rondkomen (6 procent). Er lijkt ook verschil te zijn tussen de verschillende opleidingsniveaus. Studenten op niveau 1 en 2 zeggen beduidend minder vaak makkelijk rond te kunnen komen (28 procent) dan studenten op niveau 3 en 4 (respectievelijk 49 en 52 procent). Hierbij moeten we wel opmerken dat het aantal waarnemingen op niveau 1 en 2 beperkt is. Andere in het oog springende, maar te verwachten, verschillen zijn dat studenten die geld krijgen van hun ouders, studenten met een bijbaan en studenten die thuis wonen vaker makkelijk kunnen rondkomen. Studenten die geen studieschuld hebben kunnen minder makkelijk rondkomen dan studenten met

studieschuld. Deze laatste groep heeft vanwege een studielening zeer waarschijnlijk meer te besteden dan studenten die niet lenen.

Tabel 27: De mate waarin bol-studenten kunnen rondkomen, naar relevante achtergrondkenmerken in 2024, in percentages (n=1.405)

		(Heel) moeilijk %	Neutraal %	(Heel) makkelijk %
Geslacht	Man	11	40	50
	Vrouw	12	42	45
Leeftijd	16-17 jaar	6*	37	57
	18-20 jaar	14	40	46
	21-29 jaar	16*	58	26
Niveau	1-2	14*	57	28
	3	9*	42	49
	4	11	37	52
Studieschuld	Wel een studieschuld	14	44	42
	Geen studieschuld	22	54	24
Geld van ouders	Krijgt geld van ouders	6*	37	57
	Krijgt geen geld van ouders	20	49	31
Bijbaan	Ja	11	41	48
	Nee	18	44	38
Woonsituatie	Thuiswonend	11	40	50
	Uitwonend	24*	54	22*
Totaal		12	41	47

* n<50.

5.3 Redenen waarom studenten moeilijk rondkomen

Aan de bol-studenten die (zeer) moeilijk rondkomen, hebben we gevraagd wat hiervoor de redenen zijn. De meestgenoemde reden is dat het alles veel duurder is geworden (74 procent). Ruim twee derde (67 procent) van de bol-studenten geeft ook aan te weinig inkomsten hebben. Andere redenen worden veel minder genoemd.

Tabel 28: Redenen waarom bol-studenten moeilijk rondkomen, in 2024, in percentages (n=162) (meerdere antwoorden mogelijk)

	2024 %
Omdat alles duurder is geworden	74
Omdat ik te weinig inkomsten heb	67
Door een gebeurtenis	24
Omdat ik mijn geld te makkelijk uitgeef	23
Omdat ik veel (grote) uitgaven heb gehad	21

Omdat ik hoge vaste lasten heb	19
Omdat ik op mezelf ben gaan wonen	10
Anders	8

5.4 Leningen, betalingsachterstanden en roodstand

Ongeveer een kwart van de ondervraagde bbl- en bol-studenten heeft een lening (exclusief DUO) of betalingsachterstand of heeft te maken met roodstand. Bij de ondervraagde bol-studenten ligt dit percentage iets hoger (27 procent) dan bij de bbl-studenten (24 procent). Ongeveer een op de vijf van de ondervraagde mbo-studenten heeft te maken met betalingsachterstanden. Roodstand, een lening bij familie of vrienden of een lening bij een financiële instelling komt veel minder voor (tabel 31). In vergelijking met 2021 zien we weinig verschil in het aandeel studenten met leningen, betalingsachterstanden of roodstand.

Tabel 29: Percentage studenten met een lening, betalingsachterstand of roodstand op dit moment (bol n=842, bbl n=170)

	bol %	bbl %
Wel een lening (excl. DUO-lening), betalingsachterstand en/of roodstand	27	24
Informeel lening (één of meerdere personen)	5	<5
Formeel lening (bank/financiële instelling)	3	<5
Betalingsachterstand	22	21
Roodstand	5	<5
Geen lening (excl. DUO-lening), betalingsachterstand en roodstand	73	76

* In 2021 was dit vanaf 18 jaar en nu vanaf 16 jaar. De definitie is nu ruimer genomen omdat wij zien dat achteraf betalen al vanaf 16 jaar gebeurt.

5.5 Schuldbeleving

Van de bol-studenten die aangeven te lenen maakt 38 procent zich druk om het afbetalen van hun schuld. Bijna een derde (31 procent) van de studenten met een schuld had liever minder geleend. Opvallend is dat een veel groter deel, 71 procent, de schuld als een last ervaart en aangeeft er niet van houdt om geld te lenen. Ruim een derde van de studenten (35 procent) zegt zich niet druk om te maken om hun schuld.

Tabel 30: Manier waarop studenten leningen en schulden ervaren, in percentages (bol n=303)

	(Helemaal) oneens	Niet eens, Niet oneens	(Helemaal) Eens
	2024 %	2024 %	2024 %
Ik maak me druk of ik mijn schuld(en) kan afbetalen	35	28	38
Ik had liever minder geleend	28	42	31
Ik ervaar mijn schuld(en) als een last	14	15	46
Ik houd er niet van om geld te lenen	14	15	71

5.6 Lening (exclusief DUO-lening)

Bijna de helft van de bol-studenten (48 procent) heeft nooit geld geleend van anderen, een bank en/of een financiële instelling. Bij bbl-studenten is dit aandeel groter (59 procent). Ouders zijn de populairste bron om van te lenen. Bijna een kwart (24 procent) van de bbl-studenten en 39 procent van de bol-studenten heeft weleens geld van hun ouders geleend.

Tabel 31: Percentage studenten dat op dit moment of in het verleden geld van anderen heeft geleend (bol n=1.405, bbl n=212) (meerdere antwoorden mogelijk)

	bol %	bbl %
Ouder(s)/verzorger(s)	39	24
Vrienden en/of vriendinnen	17	10
Je vriend of vriendin (partner)	10	11
Andere familieleden (bijv. broer, zus, opa of oma, oom of tante)	11	8
Klasgenoten	6	<1
Een bank of een andere financiële instelling	1	<1
Kennissen	3	<1
Anders	<1	<1
Ik leen nooit geld van anderen of van een bank/ financiële instelling	48	59

Vergelijking met 2021

In 2021 waren ouders ook de populairste bron om van te lenen. We hebben destijds geen onderscheid gemaakt tussen bbl- en bol-studenten. Van de totale groep studenten leende toen ongeveer een derde weleens van hun ouders.

5.7 Gebruik van informele en/of formele lening

Bol-studenten gebruiken het geld dat ze lenen bij een financiële instelling of bij familie of vrienden overwegend om de kosten van levensonderhoud te betalen (30 procent). Daarnaast geeft bijna een even groot aandeel (28 procent) aan dat ze lenen om zich wat meer te kunnen veroorloven. Ruim een op de vijf studenten (22 procent) gebruikt geleend geld om hun studie te betalen. Voor bbl-studenten presenteren we deze gegevens niet, omdat het aantal waarnemingen te klein is.

Tabel 32: Redenen voor bol-studenten om te lenen (formeel en informeel), in 2024, in percentages (n=90) (meerdere antwoorden mogelijk)

	bol %
Om mijn kosten om te leven te kunnen betalen (bijv. eten/huur)	30
Ik wil me meer kunnen veroorloven (bijv. uitgaan, vakantie, auto, telefoon, hobby's)	28
Om mijn studie te kunnen betalen	22
Ik zal later genoeg geld verdienen om mijn lening terug te kunnen betalen	16
Ik heb een lening omdat ik hoge maandelijkse uitgaven heb	14
Ik wil mijn ouders niet om geld vragen	14
Zodat ik op mezelf kan wonen	<5
Ik krijg geen geld of niet genoeg geld van mijn ouders	<5
Ik leen om niet of minder naast mijn studie te hoeven werken	<5
Anders	15

5.8 Betalingsachterstanden

Van de bol-studenten met een betalingsachterstand heeft 40 procent een achterstand op de zorgverzekering. Een derde van de bol-studenten met een betalingsachterstand heeft een openstaande rekening van een online aankoop. Ook achterstanden op lesgeld komen relatief vaak voor (30 procent).

Tabel 33: Typen betalingsachterstanden van bol-studenten van 18 jaar of ouder, in percentages (n=183) (meerdere antwoorden mogelijk)

	2024 %
Een openstaande rekening(en) van de zorgverzekering	40
Een openstaande rekening van een online aankoop (achteraf betalen)*	33
Een openstaande rekening van school (bijv. lesgeld of studieboeken)	30
Boetes die al betaald hadden moeten zijn	13
Openstaande rekening(en) van mijn mobiele telefoon	12
Een betalingsachterstand bij de Belastingdienst (voor inkomstenbelasting of toeslagen)	11
Andere openstaande rekening(en)	11
Een betalingsachterstand van de creditcardrekening	<1
Openstaande rekening(en) van de huur of hypotheek	6
Openstaande energierekeningen	<1

* In 2015: 'Een openstaande rekening van een online aankoop'.

5.9 Hoogte van de betalingsachterstanden

Van de studenten met betalingsachterstanden heeft 26 procent minder dan 50 euro aan betalingsachterstanden.

Tabel 34: Hoogte betalingsachterstanden bol-studenten met een betalingsachterstand, in percentages (2021 n=243; 2024 n=212)*

	2021 %	2024 %
Minder dan 50 euro	26	19
50 tot 100 euro	20	14
100 tot 250 euro	33	24
250 tot 500 euro	30	22
500 tot 1.000 euro	16	11
1.000 tot 2.500 euro	8	6
2.500 tot 5.000 euro**	<5	<1
5.000 tot 10.000 euro**	<5	<1
10.000 tot 25.000 euro**	<5	<1
Meer dan 25.000 euro**	<5	<1
**Ofwel Vanaf 2.500 tot meer dan 25.000 euro	17	5

* Exclusief 'Weet ik niet' en 'Wil ik niet zeggen'.

5.10 Roodstand

Roodstand komt niet veel voor onder mbo-studenten. De meeste studenten geven aan dat ze niet rood kunnen staan (42 procent bol en 41 procent bbl). Een klein deel (8 procent) van de studenten staat soms rood. Altijd of vaak rood staan komt bij minder dan 5 procent van de studenten voor.

Tabel 35: Percentage studenten van 18 jaar of ouder die weleens roodstaan, in percentages (bol n=841, bbl n=167)

	bol %	bbl %
Altijd	1	<5
Vaak	2	<5
Soms	8	8
Zelden	11	10
Nooit, maar ik heb wel de mogelijkheid om rood te staan**	21	28
Ik kan niet rood staan**	42	41
Ik weet niet of ik rood kan staan**	15	10

5.11 Redenen om rood te staan

De belangrijkste reden voor studenten om rood te kunnen staan is voor de zekerheid, mochten ze een keertje krap zitten (22 procent bol en 20 procent bbl). Ongeveer een kwart van de studenten (24 procent bol, 27 procent bbl) denkt er echter niet over na. De bank biedt nu eenmaal die mogelijkheid.

Tabel 36: Redenen voor studenten om rood te staan, in 2015 en 2021, in percentages (bol n=486, bbl n=99)

	bol %	bbl %
Voor de zekerheid, mocht ik een keertje krap zitten	22	20
Anders kom ik niet rond, ik heb die extra financiële ruimte nodig	12	12
Niet over nagedacht, de bank bood het aan	24	27
Makkelijk/handig	10	13
Anders	30	28

6. Spaargedrag

Ten opzichte van 2021 zijn meer mbo-studenten gaan sparen. In 2021 spaarde 86 procent van alle studenten, nu spaart 92 procent van de bol-studenten en 94 procent van de bbl-studenten. Bbl-studenten sparen gemiddeld fors meer dan bol-studenten: 552 euro per maand versus 194 euro per maand. Bbl-studenten hebben daar ook de ruimte voor, omdat ze meer inkomen hebben.

6.1 Inleiding

Voor een stabiele financiële situatie is het belangrijk geld achter de hand te hebben. Een financiële tegenvaller leidt dan niet meteen tot problemen. Ook voor grotere uitgaven in de toekomst is het belangrijk om geld opzij te zetten. In dit hoofdstuk kijken we naar het spaargedrag van mbo-studenten. Lukt het hun om te sparen en hoeveel sparen zij? Daarbij kijken we steeds naar afzonderlijk naar bol- en bbl-studenten.

6.2 Welke studenten sparen?

Meer dan 90 procent van de bol- en bbl-studenten spaart (92 respectievelijk 94 procent).

Tabel 37: Manier van sparen onder mbo-studenten in 2024, in percentages (bol n=1.405, bbl n=212)

	bol %	bbl %
Ik spaar zelf en mijn ouder(s) of anderen sparen ook voor mij	37	22
Ik spaar alleen zelf	55	72
Alleen mijn ouder(s) of anderen sparen voor mij	4	<5*
Ik spaar niet zelf en anderen sparen ook niet voor mij	5	<5*

Gemiddeld sparen bol-studenten zelf maandelijks 194 euro. De mediaan ligt lager, namelijk op 150 euro. Dit betekent dat de ene helft van de bol-studenten minder dan 150 euro per maand spaart en de andere helft meer dan 150 euro. Groepen die gemiddeld hogere bedragen sparen, zijn thuiswonenden, mannen, oudere studenten, studenten die geen geld van hun ouders ontvangen en studenten met een bijbaan. Bbl-studenten sparen gemiddeld zelf maandelijks 552 euro. De mediaan ligt op 500 euro. De ene helft van de bbl-studenten spaart dus minder dan 500 euro per maand en de andere helft meer dan 500 euro. Groepen die gemiddeld hogere bedragen sparen, zijn thuiswonenden, mannen, jongere studenten en studenten die geen geld ontvangen van hun ouders.

Tabel 38: Percentage studenten dat zelf spaart en het gemiddelde bedrag per maand, in 2024 (bol n=1.405, bbl n = 212)

		bol %	bol €	bbl %	bbl €
Geslacht	Man	92	204	95	584
	Vrouw	90	186	94	487
Leeftijd	16-17 jaar	90	<u>167</u>	95	562
	18-20 jaar	<u>94</u>	<u>221</u>	98	617
	21-29 jaar	<u>86</u>	183	91	490
Niveau	1-2	<u>86</u>	<u>141</u>	89	528

	3	93	<u>169</u>	98	553
	4	92	<u>209</u>	94	568
Woonsituatie	Thuiswonend	91	195	95	<u>629</u>
	Uitwonend	92	184	92	<u>270</u>
DUO-lening	Ontvangt een DUO-lening	92	123	N.v.t.	N.v.t.
	Ontvangt geen DUO-lening	88	<u>197</u>	N.v.t.	N.v.t.
Bijbaan	Heeft een bijbaan	92	201	N.v.t.	N.v.t.
	Heeft geen bijbaan	<u>85</u>	<u>120</u>	N.v.t.	N.v.t.
Geld ouders	Ontvangt geld van ouders	94	<u>176</u>	98	465
	Ontvangt geen geld van ouders	<u>88</u>	215	93	575
Totaal		91	194	94	552

Vergelijking met 2021

Het percentage bol- en bbl-studenten dat spaart ligt hoger dan in 2021. Destijds spaarde respectievelijk 86 en 88 procent van de studenten. Dat percentage is nu dus bij beide groepen meer dan 90 procent. Het bedrag dat studenten spaarde is ook gestegen. Vooral bbl-studenten zijn veel meer gaan sparen: van 264 euro per maand in 2021 naar 552 euro in 2024. De stijging bij bol-studenten is kleiner. In 2021 spaarden bol-studenten 151 euro per maand, dat is nu 104 euro per maand.

6.3 Spaargedrag

We hebben studenten een aantal stellingen voorgelegd over sparen. Daaruit blijkt dat studenten sparen belangrijk vinden. De meeste studenten sparen zodat zij in de toekomst ergens op terug kunnen vallen. Studenten geven ook in meerderheid aan dat ze regelmatig proberen te sparen.

Tabel 39: Stellingen over sparen (bol n=1.405, bbl n=212)

	(Helemaal) oneens		Neutraal %		(Helemaal) eens %	
	bol	bbl	bol	bbl	bol	bbl
Ik probeer geld te sparen zodat ik in de toekomst ergens op terug kan vallen	15	16	11	6	74	78
Ik probeer regelmatig wat geld te sparen, ook al is het maar een klein bedrag	15	18	9	5	76	77
Ik zorg er altijd voor dat ik geld gespaard heb voor minder goede tijden	19	18	18	10	63	72

6.4 Manier van sparen

Aan studenten die sparen, is gevraagd op welke manier zij sparen. De helft van de bol-studenten spaart alleen wat zij overhouden (52 procent). 26 procent spaart (automatisch) een vast bedrag. Van de bbl-studenten spaart 33 procent alleen wat ze overhouden en 28 procent (automatisch) een vast bedrag.

Tabel 40: Manier van sparen en gemiddeld spaarbedrag per maand, in 2024, in percentages (bol n=1.282, bbl n=200)

	bol %	bol €	bbl %	bbl €
(Automatisch) een vast bedrag	14	180	28	560
Alleen wat ik overhoud	52	163	33	334
Een vast bedrag en wat ik overhoud	26	250	33	696

6.5 Redenen om (niet) te sparen

De belangrijkste redenen voor mbo-studenten om te sparen zijn 'voor later' of omdat ze dit verstandig vinden. Dit geldt zowel voor bol- als voor bbl-studenten. Bol-studenten geven wel vaker aan dat ze sparen om iets te kunnen kopen wanneer ze dat willen (49 procent), terwijl bbl-studenten juist vaak aangeven te sparen voor als er iets kapotgaat (46 procent). Bol-studenten zeggen ook vaker dan bbl-studenten niet echt een spaardoel te hebben maar te sparen omdat ze geld overhouden (17 procent bol, 9 procent bbl).

Tabel 41: Redenen waarom mbo-studenten sparen, in 2024, in percentages* (bol n=1.405; bbl n = 212) (meerdere antwoorden mogelijk)

	bol %	bbl %
Voor 'later' (bijv. vervolgstudie, op jezelf gaan wonen, eigen bedrijf, een huis)	61	69
Omdat ik sparen verstandig vind	62	53
Zodat ik altijd geld heb om iets te kopen (op een moment dat ik iets wil)	49	39
Voor als er iets kapotgaat, of als ik iets kwijtraak	41	46
Voor vakantie	45	43
Niet echt een reden, ik houd gewoon geld over	17	9
Omdat het moet van mijn ouders	13	13
Om iets te kunnen kopen wat ik graag wil hebben (bijv. kleding, telefoon, laptop, spullen voor hobby)	23	18
Anders	7	<1

Een klein deel van de studenten spaart niet. Aan hen hebben we gevraagd wat de reden is om dat niet te doen. De belangrijkste redenen zijn:

- te makkelijk geld uitgeven (47 procent);
- al hun geld nodig hebben om rond te komen (43 procent).

Tabel 42: Redenen waarom studenten zelf niet sparen, in 2024, in percentages (bol n=122) (meerdere antwoorden mogelijk)

	bol %
Het lukt mij niet. Ik geef het geld te makkelijk uit	47

Ik heb al mijn geld nodig om rond te komen	43
Ik betaal (schuld) af waardoor ik niet kan sparen*	9
Anders, namelijk	13

6.6 Spaargeld

20 procent van de bol-studenten heeft minder dan 500 euro spaargeld. Bij bbl-studenten is dit percentage lager. Opvallend is dat meer dan een derde van ondervraagde bbl-studenten (37 procent) tussen de 5.000 en 25.000 euro spaargeld heeft. Dat sluit wel aan bij de hoge maandbedragen die zij sparen.

Tabel 43: Totale hoeveelheid spaargeld van mbo-studenten die zelf sparen, in 2024, in percentages (bol n=1.116, bbl n=165), zonder studenten die het niet weten of niet willen zeggen

	bol %	bbl %
Minder dan 100 euro	10	<5%
100 tot 250 euro	7	<5%
250 tot 500 euro	6	6
500 tot 1.000 euro	12	10
1.000 tot 2.500 euro	15	9
2.500 tot 5.000 euro	15	11
5.000 tot 10.000 euro	12	18
10.000 tot 25.000 euro	8	18
25.000 tot 50.000 euro	<1*	6
Meer dan 50.000 euro	<1*	<5%

* n<50.

7. Achtergrondkenmerken mbo-studenten

Onderstaande tabel beschrijft de steekproef zoals deze er ongewogen uitziet. De steekproef wordt hierbij vergeleken met de verdeling van studenten tot 30 jaar in heel Nederland. Op basis van deze gegevens heeft de weging op geslacht, leeftijd en niveau plaatsgevonden.

Tabel 64: Achtergrondkenmerken van bol-studenten in steekproef (n=1.405)

		Ongewogen steekproef 2024 %	Aantal studenten in Nederland DUO 2024 %
Geslacht	Man	45	48
	Vrouw	55	52
Leeftijd	16-17 jaar	50	40
	18-20 jaar	42	45
	21-29 jaar	8	14
Niveau	Niveau 1 en 2	10	17
	Niveau 3	14	15
	Niveau 4	76	68

Tabel 64: Achtergrondkenmerken van bbl-studenten in steekproef (n=212)

		Ongewogen steekproef 2024 %	Aantal studenten in Nederland DUO 2024 %
Geslacht	Man	57	68
	Vrouw	43	32
Leeftijd	16-17 jaar	30	21
	18-20 jaar	32	38
	21-29 jaar	38	41
Niveau	Niveau 1 en 2	27	29
	Niveau 3	34	40
	Niveau 4	39	31

Tabel 44: Achtergrondkenmerken naar woonsituatie bol-studenten**

		Thuiswonend (n=1.286) %	Uitwonend (n=99) %
Geslacht	Man	95	5*
	Vrouw	91	98
Leeftijd	16-17 jaar	99	1*
	18-20 jaar	95	5*
	21-29 jaar	68	32*
Niveau	1-2	89	11*

3	92	8*
4	94	6*
Totaal	94	6

* $n < 50$.

** Van bbl-studenten is verdeling thuiswonend en uitwonend niet bekend.

Deel 2: Studentenonderzoek 2024 – hbo en wo

Inhoud

Samenvatting en conclusies hbo-wo	48
1. Inleiding	52
1.1 Doel- en vraagstelling	52
1.2 Aanpak van het onderzoek	52
1.3 Leeswijzer	53
2. De inkomsten van studenten	54
2.1 Inleiding	54
2.2 Het totale besteedbare inkomen	54
2.3 Inkomstenbronnen	55
2.3.1 Geld van ouders	56
2.3.2 Studiefinanciering	56
2.3.3 Basisbeurs	57
2.3.4 Aanvullende beurs	58
2.4 Rentedragende lening bij DUO	58
2.4.1 Collegegeldkrediet	59
2.4.2 Bijbaan en/of betaalde stage	59
2.5 Overige inkomsten	60
2.6 Zorgtoeslag	61
2.7 Belastingaangifte	61
3. De uitgaven van studenten	63
3.1 Inleiding	63
3.2 Totale uitgaven	63
3.3 Waar geven de studenten hun geld aan uit?	64
3.4 Waar geven studenten het vaakst geld aan uit?	66
3.5 Wie betaalt de vaste lasten, verzekeringen en studie-uitgaven?	67
3.6 Kostgeld	69
4. Lenen bij DUO: houding, gedrag en kennis	70
4.1 Inleiding	70
4.2 Zorgen rondom studieschuld	70
4.2.1 Redenen om (niet) te lenen	71
4.2.2 Hoogte van lening bepalen	72
4.2.3 Houding ten opzichte van DUO-lening	73
4.3 Bekendheid met regels rondom de studiefinanciering	74
4.4 Informatievoorziening	75
5. Algemene financiële situatie	77
5.1 Inleiding	77
5.2 Rondkomen	77
5.2.1 Redenen waarom studenten moeilijk rondkomen	78
5.3 Leningen, betalingsachterstanden en roodstand	78
5.4 Lening (exclusief DUO-lening)	79
5.5 Betalingsachterstanden	80
5.6 Roodstand	81
6. Spaargedrag	82
6.1 Inleiding	82
6.2 Welke studenten sparen?	82
6.3 Spaargedrag	84

6.4	Manier van sparen _____	84
6.5	Redenen om (niet) te sparen _____	84
6.6	Spaargeld _____	85
7.	Achtergrondkenmerken hbo- en wo-studenten _____	87

Samenvatting en conclusies hbo-wo

Het Nibud doet periodiek onderzoek naar de financiële situatie, het financiële gedrag en de financiële keuzes van hbo- en wo-studenten. In 2021 is dit onderzoek voor het laatst uitgevoerd. Dit was een bijzondere periode vanwege de COVID-19-pandemie. Inmiddels liggen de beperkende maatregelen alweer een tijd achter ons en zijn er andere omstandigheden die impact hebben op het financiële leven van studenten. Inflatie maakte het leven een stuk duurder. Tegelijkertijd werd in 2023 de basisbeurs weer ingevoerd met daarbovenop tijdelijke een koopkrachtmaatregel. Ten opzichte van 2021 hebben hbo- en wo-studenten die er recht op hebben, nu dus (weer) een basisinkomen. Dit maakt nieuwsgierig naar hoe het er nu voor staat met de financiële situatie van studenten.

Het studentenonderzoek onder hbo- en wo-studenten 2024 geeft antwoord op de volgende vragen:

- Hoe goed kunnen studenten rondkomen?
 - Welke inkomstenbronnen hebben studenten?
 - Wat zijn de belangrijkste uitgavenposten van studenten?
- Wat is de houding van studenten ten opzichte van lenen bij DUO? Hoe ervaren zij het hebben van een studieschuld?
- In hoeverre zijn studenten bekend met de verschillende onderdelen van het studiefinancieringsstelsel?
- Wat is het financiële gedrag van studenten ten aanzien van sparen, lenen en schulden.

Algemene conclusie

Het algemene beeld dat uit dit onderzoek naar voren komt is positief. De meeste hbo- en wo-studenten geven aan goed rond te komen. Het aandeel studenten met leningen of betalingsachterstanden is gedaald sinds de laatste meting. De basisbeurs, die meer dan driekwart van de hbo- en wo-studenten sinds 2023 ontvangen, en de tijdelijke koopkrachtmaatregel hebben duidelijk effect. Naast de studiefinanciering zijn bijbanen een belangrijke bron van inkomsten. Minder studenten lenen en ook ouders nemen minder van de uitgaven van studenten voor hun rekening. Studenten werken wel nog veel uren bij om hun uitgaven te kunnen betalen. Daarbij heeft een groot deel van de studenten nog ruimte om te sparen. We kunnen dus stellen dat studenten financieel sterker en zelfstandiger zijn geworden en dat de basisbeurs en koopkrachtmaatregel hieraan hebben bijgedragen.

Dat neemt niet weg dat de financiële situatie van hbo- en wo-studenten ook kwetsbaar blijft. Zo weten lang niet alle studenten dat de aanvulling op de basisbeurs een tijdelijke koopkrachtmaatregel is. Dat kan komend studiejaar voor vervelende verrassingen zorgen. En net als veel andere starters op de woningmarkt worstelen ook studenten met hoge woonlasten en krapte, waardoor zij te maken hebben met zeer hoge woonlasten of er noodgedwongen voor kiezen om langer thuis te wonen. Onder studenten blijven bovendien de zorgen om de studieschuld groot. De aangekondigde compenserende maatregelen van de overheid zijn blijkbaar niet voldoende om deze zorgen weg te nemen.

In deze samenvatting presenteren we de belangrijkste uitkomsten die dit algemene beeld onderbouwen.

Meer dan de helft van de studenten kan makkelijk rondkomen

Meer dan de helft van de studenten (57 procenten) in het hbo en wo zegt makkelijk of heel makkelijk te kunnen rondkomen. 9 procent van de studenten komt (heel) moeilijk rond. De overige 35 procent geeft aan dat het niet moeilijk, maar ook niet makkelijk is om rond te komen. Studenten die thuis wonen kunnen beduidend vaker dan gemiddeld makkelijk rondkomen (67 procent). Dat heeft er vooral mee te maken dat zij minder vaste en noodzakelijke uitgaven hebben zoals huur of boodschappen. Studenten die zeggen moeilijk rond te kunnen komen geven aan dat dit komt doordat het leven duurder is geworden (89 procent) en/of dat ze weinig inkomsten hebben (70 procent).

Veel studenten ontvangen studiefinanciering, maar aantal rentedragende leningen daalt

Het overgrote deel van de studenten (92 procent) maakt gebruik van een of meer vormen van studiefinanciering. Bijna driekwart (72 procent) ontvangt een basisbeurs. Vooral onder de wat ouderen studenten (vanaf 24 jaar) is het gebruik lager. Dit komt zeer waarschijnlijk doordat zij langer dan de nominale periode van hun studie studeren en daardoor geen recht meer hebben op een basisbeurs. Onder 18-21-jarigen is het gebruik van de basisbeurs ruim 90 procent. Net als in 2021 ontvangt ongeveer een derde van de studenten naast de basisbeurs een aanvullende beurs.

Het percentage studenten met een studielening is gedaald. Had in 2021 nog 47 procent van de hbo- en wo-studenten een rentedragende lening bij DUO², in 2024 geldt dit voor bijna een kwart. De invoering van de basisbeurs lijkt ervoor te zorgen dat er minder noodzaak is om te lenen.

Tijdelijke koopkrachtmaatregel niet bij iedereen bekend

Studenten zijn op onderdelen beter bekend met het studiefinancieringsstelsel dan in 2021. Zo weet inmiddels 81 procent van de studenten dat de studieschuld consequenties heeft voor de maximale hypotheek. Ook weet het overgrote deel (85 procent) dat als je binnen tien jaar je diploma haalt, je de basisbeurs, aanvullende beurs en het studentenreisproduct niet hoeft terug te betalen.

Op onderdelen is de kennis van studenten echter nog beperkt. Voor de korte termijn springt vooral in het oog dat een derde van alle studenten niet weet dat de aanvulling op de basisbeurs voor uitwonende studenten een tijdelijke verhoging betreft. Dit kan ervoor zorgen dat studenten voor wie dit geldt komend jaar voor vervelende verrassingen komen te staan. Uitwonende studenten ontvangen dit studiejaar niet langer de 164,30 euro aanvulling. Dat vraagt dat zij hun uitgaven hierop aanpassen. Voor thuiswonende studenten aan wie dit ook is gevraagd, is dit minder relevant. Verder weet een derde van de studenten niet dat DUO al tijdens je studie rente rekent over de studieschuld. Tot slot is de kennis over de voorwaarden voor het studentenreisproduct bij een deel van de studenten beperkt.

Ondanks stijgende uitgaven hebben studenten voldoende inkomsten om rond te komen

Gemiddeld heeft een student 1.348 euro per maand te besteden. Het grootste deel komt uit studiefinanciering en bijbaan (respectievelijk gemiddeld 550 en 560 euro per maand). Er zijn grote verschillen tussen thuiswonende en uitwonende studenten. Uitwonende studenten hebben gemiddeld 1.709 euro per maand aan inkomsten. Studenten die thuis wonen hebben gemiddeld ruim 600 euro minder inkomsten, namelijk 1.063 euro. Deels

² <https://www.ocwincijfers.nl/sectoren/onderwijs-algemeen/studiefinanciering/studiefinanciering/gebruikers-studiefinanciering>

komt dit doordat uitwonende studenten meer studiefinanciering ontvangen, maar ook de bijdrage van ouders en inkomsten uit werk zijn hoger.

Gemiddeld geven studenten zelf 1.020 euro per maand uit. Dat is fors meer dan in 2021, toen studenten gemiddeld nog 778 euro per maand aan uitgaven hadden. Dit komt deels doordat we in 2021 te maken hadden met lockdowns vanwege de COVID-19-pandemie en daardoor weinig vrijetijdsuitgaven hadden. Een ander deel van de stijging komt door stijgende woonlasten en duurdere boodschappen. De stijging van uitgaven ten opzichte van 2021 is dan ook het grootst bij uitwonende studenten (van 1.041 euro naar 1.413 euro).

Uitwonende studenten gaven in 2023 bijna het dubbele uit (1.413 euro) uit in vergelijking met thuiswonende studenten (711 euro). Dit komt vooral door grote uitgavenposten als huur en boodschappen (gemiddeld 580 en 244 euro per maand) die thuiswonende studenten niet of nauwelijks hebben. Andere grote uitgavenposten voor alle studenten zijn vrijetijdsuitgaven, collegegeld en zorgverzekering.

Wanneer we naar de gemiddelde inkomsten kijken dan kunnen we stellen dat, ondanks de hoge uitgaven, de ondervraagde studenten er in het algemeen wel in slagen voldoende inkomsten te verwerven om rond te komen. Dit lukt uiteraard alleen als studenten naast studiefinanciering andere bronnen van inkomsten hebben. De meeste studenten hebben dan ook inkomsten uit werk: 88 procent heeft betaald werk en zij werken gemiddeld 13 uur per week.

Minder ouders dragen financieel bij

Ten opzichte van 2021 is het aandeel ouders dat financieel bijdraagt aan de studie en het levensonderhoud van studenten gedaald van 68 naar 49 procent. Ook dit is zeer waarschijnlijk een gevolg van de herinvoering van de basisbeurs en de tijdelijke aanvulling. Mogelijk hebben ouders besloten dat de financiële bijdrage niet (meer) nodig is. Nu de tijdelijke aanvulling stopt is het de vraag of weer meer ouders gaan bijdragen. De ouders die ook nu al financieel bijdragen doen dat met ongeveer hetzelfde bedrag als in 2021, namelijk gemiddeld 240 euro per maand.

Studenten laten financieel zelfstandiger gedrag zien

In 2021 zagen we dat ouders van studenten in het hbo en wo nog veel uitgaven van studenten voor hun rekening namen. Belangrijke uitgaven die ouders in 2021 vaak voor hun studerende kinderen betaalden zijn collegegeld, telefoon en verzekeringen. Dit is in 2024 nog steeds het geval. We zien echter wel een veranderingen in de verdeling tussen ouders en studenten. Uitwonende studenten betalen vaker dan in 2021 huur, boodschappen en studiespullen zelf.

Niet alleen in de uitgaven zien we een verandering in gedrag. Ten opzichte van 2021 vragen studenten ook vaker zorgtoeslag aan en doen ze vaker belastingaangifte. Vooral bij dit laatste zien we een behoorlijke stijging van 48 naar 70 procenten van de studenten. Een derde van de studenten geeft overigens wel aan behoefte te hebben aan informatie over het recht op toeslagen.

Minder leningen en betalingsachterstanden

Een andere positieve ontwikkeling in de financiële positie van hbo- en wo-studenten is dat het aandeel studenten met een lening (anders dan DUO), een betalingsachterstand of roodstand is gedaald. In 2021 had nog 21 procent van de studenten hiermee te maken. In 2024 zegt 17 procent te lenen of een achterstand te hebben. Meer dan de helft van de

studenten (60 procent) zegt nooit geld te lenen van anderen of van een bank/financiële instelling. Als studenten lenen, dan doen ze dat bij voorkeur van ouders/verzorgers (33 procent).

12 procent van de studenten heeft betalingsachterstanden. Dit was in 2021 nog 17 procent. Het gaat dan vooral om openstaande rekeningen van een online aankoop (achteraf betalen). In totaal is het aantal achterstanden weliswaar afgenomen, maar we zien in deze meting wel dat het gebruik van achteraf betalen fors is gestegen (van 35 naar 59 procent). Dit is een potentieel risico voor het ontstaan van betalingsachterstanden. Het is van belang om studenten, maar ook jongeren in het algemeen te blijven wijzen op de risico's van achteraf betalen.

Studenten sparen nog steeds

Het percentage studenten dat spaarde lag in 2021 met 91 procent al hoog. In 2024 zien we dat nog meer studenten zijn gaan sparen, namelijk 95 procent. Daarnaast is ook de houding ten opzichte van sparen positiever geworden. Ook zien we dat studenten meer zijn gaan sparen dan in 2021: gemiddeld sparen ze in 2024 251 euro per maand, tegen 194 euro in 2021. De meeste genoemde redenen om te sparen zijn: omdat het verstandig is (71 procent), voor 'later' (vervolgstudie, op jezelf wonen) en voor vakantie (61 procent). De redenen om te sparen zijn vergelijkbaar met 2021. Er wordt nu wel vaker aangegeven dat er wordt gespaard voor de vakantie.

Nog steeds veel zorgen over studieschulden

Ondanks de positieve ontwikkelingen in de financiële positie van studenten blijven de zorgen over de studieschuld onverminderd groot. De meeste studenten (58 procent) maken zich zorgen over de gevolgen van de schuld voor financiële beslissingen in de toekomst. Veel studenten maken zich ook zorgen over de hoogte van de schuld (44 procent), het afbetalen van de schuld (40 procent) en het risico op terugbetalen als zij hun studie niet op tijd afronden (27 procent). Studenten die (deels) onder het leenstelsel hebben gestudeerd, zullen hiervoor een financiële compensatie ontvangen. Dit heeft er voorsnog niet toe geleid dat zij zich minder zorgen maken. Veel studenten hebben nog steeds behoefte aan informatie over wat de financiële gevolgen zijn van lenen (39 procent), en over hoe en wanneer ze hun studieschuld moeten afbetalen (33 procent).

Net als in 2021 vinden veel studenten (42 procent) dat lenen bij DUO te makkelijk wordt gemaakt. Overigens vindt ook een groot deel van de studenten (43 procent) dat lenen bij DUO een investering in de toekomst is. En driekwart van de studenten verkiest een lening van DUO boven maandelijks roodstaan. Studenten gaan wel bewuster om met een studielening. Zij geven vaker dan in 2021 aan na te denken over de gevolgen van een DUO-lening en zien dat ook bij hun leeftijdsgenoten. Overigens denkt ook 60 procent dat dat ze met hun toekomstige salaris de studielening makkelijk kunnen aflossen. In 2021 dacht nog 53 procent van de studenten dit.

Verantwoording

In totaal zijn 1.623 hbo- en wo-studenten bevraagd via een online survey. Ten opzichte van de vorige meting hebben we een aantal zaken gewijzigd. De studenten zijn geworven via DUO en niet via een panel zoals bij eerdere metingen. Voor de gegevens over inkomsten uit werk, stage en studiefinanciering hebben we gebruikgemaakt van data van het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS) en DUO. In andere metingen werden deze in de survey uitgevraagd. Dit maakt dat we deze inkomensgegevens van studenten niet kunnen vergelijken met de vorige metingen.

1. Inleiding

Het Nibud doet al sinds 2009 onderzoek naar de financiële positie van mbo-, hbo- en wo-studenten. Hiermee bieden we inzicht in de financiële situatie, het financiële gedrag en de financiële keuzes van deze studenten. De uitkomsten bieden zowel beleidsmakers als opleiders en voorlichters handvatten om de financiële situatie van studenten waar nodig te verbeteren. In 2021 is dit onderzoek voor het laatst uitgevoerd, midden in de COVID-19-pandemie. Dat was ook voor studenten een bijzondere en onzekere tijd. Inmiddels liggen de beperkende maatregelen alweer een tijd achter ons, maar zijn er andere omstandigheden die impact hebben op het financiële leven van studenten. Inflatie maakte het leven een stuk duurder. Tegelijkertijd werd in 2023 de basisbeurs weer ingevoerd met daarbovenop een koopkrachtmaatregel. Dit maakt nieuwsgierig naar hoe het er nu voor staat met de financiële situatie van studenten in het hbo en wo.

Het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (OCW) heeft daarom Nibud de opdracht gegeven opnieuw inzicht te geven in de financiële positie van studenten. Het onderzoek moet beleidsmakers, maar ook onderwijsinstellingen en andere partijen helpen om daar waar nodig de financiële situatie van studenten te verbeteren. In dit deelrapport staan hbo- en wo-studenten centraal.

1.1 Doel- en vraagstelling

Het studentenonderzoek 2024 onder hbo- en wo-studenten wil inzicht geven in de financiële situatie van studenten en de ontwikkelingen daarin sinds 2021. Met dit onderzoek beantwoorden we de volgende vragen:

- Welke inkomstenbronnen hebben studenten?
- Wat zijn de belangrijkste uitgavenposten van studenten?
- In hoeverre zijn studenten bekend met de verschillende onderdelen van het studiefinancieringsstelsel?
- Wat is de houding van studenten ten opzichte van lenen bij DUO? Hoe ervaren zij het hebben van een studieschuld?
- Hoe goed kunnen studenten rondkomen?
- Wat is het financiële gedrag van studenten ten aanzien van sparen, lenen en schulden?

1.2 Aanpak van het onderzoek

In totaal zijn 1.623 studenten in het hbo en wo bevroegd via een online survey. Ten opzichte van de vorige meting hebben we een aantal zaken gewijzigd. De studenten zijn geworven via DUO en niet via een panel zoals bij eerdere metingen. Voor de gegevens over inkomsten uit werk, stage en studiefinanciering hebben we gebruikgemaakt van data van het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS) en DUO. In andere metingen werden deze in de survey uitgevraagd. Dit maakt dat we niet alle uitkomsten kunnen vergelijken met de situatie in 2021.

Peildata

- De data van de studiefinancieringsonderdelen zoals basisbeurs, aanvullende beurs, rentedragende lening, collegegeldkrediet zijn verkregen via DUO. De peildatum van deze gegevens is 1 april 2024.
- Sociodemografische gegevens zijn ook verkregen via DUO. Peildatum van deze gegevens is 1 oktober 2023.

- Gegevens over inkomen uit werk en stage zijn verkregen via het CBS. Het betreft het inkomen over 2023.

Analyse

Bij de analyse van de vragen is gekeken naar de samenhang met de achtergrondkenmerken geslacht, leeftijd, opleiding(sniveau) en woonsituatie. In de bijlagen bij de deelrapporten is een uitgebreide verantwoording en beschrijving van de responsgroep opgenomen.

1.3 Leeswijzer

In het vervolg van dit rapport gaan we in hoofdstuk 2 eerst in op het inkomen van studenten. Hoofdstuk 3 gaat over het uitgavenpatroon van studenten. In de daaropvolgende hoofdstukken presenteren we uitkomsten van de vragen naar houding en gedrag ten opzichte van lenen, rondkomen en sparen.

2. De inkomsten van studenten

In dit hoofdstuk kijken we naar de inkomsten van hbo- en wo-studenten. Wat zijn de belangrijkste inkomstenbronnen en wat hebben ze te besteden? In 2024 hebben hbo- en wo-studenten gemiddeld 1.348 euro per maand te besteden. Uitwonende studenten hebben gemiddeld 1.709 euro aan inkomsten. Studenten die thuis wonen hebben gemiddeld ruim 600 euro minder inkomsten, namelijk 1.063 euro. De belangrijkste bronnen van inkomsten voor studenten zijn de studiefinanciering en de bijbaan, met respectievelijk 550 en 560 euro per maand. Dat uitwonende studenten een hoger inkomen hebben, komt vooral doordat zij meer basisbeurs ontvangen en daarnaast ook nog een tijdelijke aanvulling vanuit de koopkrachtmaatregelen kregen. Maar ook de bijdrage van ouders (339 versus 109 euro) en inkomsten uit werk (597 versus 535 euro) zijn hoger. Het aandeel studenten dat geld ontvangt van hun ouders is overigens gedaald van 68 naar 49 procent. Het overgrote deel van de studenten (92 procent) maakt gebruik van een of meer vormen van studiefinanciering. Bijna driekwart (72 procent) ontvangt een basisbeurs. Hbo- en wo-studenten kunnen in aanmerking komen voor de basisbeurs voor de nominale duur van de studie (drie jaar voor bachelor, een of twee jaar voor master en vier jaar voor hbo). Daarom zien we onder 18-21-jarigen een hoger gebruik, namelijk ruim 90 procent.

2.1 Inleiding

Om zicht te krijgen op de financiële situatie van hbo- en wo-studenten is het van belang een goed beeld te hebben van hun inkomsten. We willen niet alleen weten wat studenten te besteden hebben, maar ook uit welke componenten hun inkomen bestaat. De herinvoering van de basisbeurs roept de vraag op of er in de hoogte of de aard van de verschillende inkomenscomponenten wat veranderd is en of er daarin verschillen zijn tussen groepen studenten. In dit hoofdstuk ontrafelen we daarom het inkomen van studenten. We gaan daarbij in op de verschillende inkomstenbronnen, zoals de verschillende onderdelen van de studiefinanciering, inkomen uit werk of stage, bijdrage van ouders en eventuele andere inkomsten of tegemoetkomingen zoals belastingteruggave of toeslagen.

We gaan in de volgende paragraaf eerst in op het totaal besteedbaar inkomen. Vervolgens beschrijven we in de paragrafen daarna de onderliggende inkomenscomponenten.

2.2 Het totale besteedbare inkomen

Als we het hebben over het totaal besteedbaar inkomen dan bedoelen we studiefinanciering, inkomsten uit bijbaantjes en betaalde stages, bijdrage van ouders, teruggave van de Belastingdienst en overige inkomsten (toeslagen, alimentatie, uitkering, verkoop van spullen, eigen bedrijf).

Als we kijken naar al deze inkomenscomponenten dan zien we dat studenten gemiddeld 1.348 euro per maand te besteden hebben. Het mediane inkomen is 1.245 euro per maand. Met andere woorden: voor de ene helft van de studenten zijn de inkomsten minder dan 1.245 euro per maand en voor de andere helft meer.

We zien grote verschillen tussen de inkomsten van thuiswonende en uitwonende studenten. Uitwonende studenten ontvangen per maand 646 euro meer aan inkomsten dan thuiswonende studenten. Daarnaast hebben oudere studenten hogere inkomsten dan

jongere studenten. Ook hebben wo-studenten hogere inkomsten dan hbo-studenten, respectievelijk 1.407 euro en 1.307 euro.

Tabel 45: Totaal besteedbaar inkomen (in euro's per maand)* naar achtergrondkenmerken, in 2024 (bedragen exclusief 0) (n=1.623)

		2024 €
Geslacht	Man	1.347
	Vrouw	1.349
Leeftijd	16-19 jaar	966
	20-21 jaar	1.348
	22-23 jaar	1.588
	24-29 jaar	1.573
Opleidingsniveau	Hbo	1.307
	Wo	1.407
Woonsituatie	Thuiswonend	1.063
	Uitwonend	1.710
Totaal		1.348

* Het totaal besteedbaar inkomen bestaat uit studiefinanciering (gegevens van DUO peildatum april 2024), inkomsten uit bijbaantjes en betaalde stages (gegevens van CBS, hele jaar 2023), bijdrage van ouders (uit survey 2024, mei), teruggave van de Belastingdienst en overige inkomsten (toeslagen, alimentatie, uitkering, verkoop van spullen, eigen bedrijf) (uit survey 2024, mei).

2.3 Inkomstenbronnen

De belangrijkste bronnen van inkomsten voor studenten zijn de studiefinanciering en de bijbaan met respectievelijk 550 en 560 euro per maand. Meer dan 92 respectievelijk 88 procent heeft inkomen uit deze bronnen.

Tabel 46: Percentage studenten met een bepaalde inkomstenbron en gemiddelde inkomsten per inkomstenbron (in euro's per maand), in 2024 (bedragen exclusief 0) (n=1.623)

	2024 %	2024 €
Geld ouders	58	240
Studiefinanciering*	91	550
Bijbaan/stage	88	560
Teruggave belastingaangifte	68	47
Overige inkomsten**	84	232
Totaal		1.348***

* De studiefinanciering bestaat uit verschillende onderdelen: basisbeurs + koopkrachtmaatregel voor uitwonende studenten, rentedragende lening, aanvullende beurs, collegegeldkrediet, studentenreisproduct en eenoudertoeslag (gegevens van DUO, peildatum april 2024).

** Overige inkomsten bestaan uit zorg- en huurtoeslag, inkomsten uit eigen bedrijf, extra activiteiten (bijv. bijles geven, klussen), verkoop van spullen, alimentatie en uitkering.

*** Dit is niet het totaal van de verschillende inkomstenbronnen omdat niet alle studenten deze inkomstenbronnen hebben.

2.3.1 Geld van ouders

Ruim de helft van de studenten (58 procent) krijgt geld van hun ouders, gemiddeld 240 euro per maand. De meeste studenten die geld van hun ouders krijgen, ontvangen een vast bedrag per maand (77 procent). 12 procent krijgt op onregelmatige momenten geld en 6 procent krijgt een vast bedrag per week. 5 procent krijgt op een andere manier een bijdrage van de ouders.

Hoe jonger de studenten, hoe hoger het percentage dat geld ontvangt van hun ouders en hoe minder geld zij van hun ouders ontvangen. Ook ontvangen wo-studenten vaker en meer geld van hun ouders dan hbo-studenten. Uitwonende studenten krijgen gemiddeld meer geld dan thuiswonende studenten. We zien geen significant verschil tussen het bedrag dat studenten met en zonder bijbaan gemiddeld van hun ouders ontvangen. Wel ontvangen studenten met bijbaan vaker geld van de ouder(s).

Tabel 47: Percentage studenten met inkomsten van ouders* en gemiddelde inkomsten (in euro's per maand), naar achtergrondkenmerken, in 2021 en 2024 (bedragen exclusief 0) (2021 n=1.505; 2024 n=1.623)

		2021		2024	
		%	€	%	€
Geslacht	Man	70	217	55	243
	Vrouw	67	205	60	238
Leeftijd	16-19 jaar	82	169	61	187
	20-21 jaar	74	177	61	229
	22-23 jaar	64	230	56	274
	24-29 jaar	53	297	49	298
Opleidingsniveau	Hbo	65	171	51	184
	Wo	72	261	66	290
Woonsituatie	Thuiswonend	69	109	51	137
	Uitwonend	67	339	66	317
Bijbaan/stage	Geen	64	263	65	272
	Wel	70	192	56	235
Totaal		68	211	58	240

* Het gaat om een geldbedrag dat de student krijgt om zelf bepaalde kosten (zoals huur, collegegeld, zorgverzekering, enz.) te betalen. Deze gegevens komen uit de survey, mei 2024.

Vergelijking met 2021

Minder studenten ontvangen geld van hun ouders (58 procent) dan in 2021 (68 procent). Studenten krijgen in vergelijking met 2021 een vergelijkbaar bedrag (211 euro in 2021 tegen 240 euro in 2024).

2.3.2 Studiefinanciering

De studiefinanciering bestaat uit verschillende onderdelen: basisbeurs, rentedragende lening, aanvullende beurs, collegegeldkrediet, studentenreisproduct en eenoudertoeslag. De precieze samenstelling hangt af van de situatie en de wensen van de student.

Het overgrote deel van de studenten (92 procent) ontvangt een of meer vormen van studiefinanciering. Van de studenten die thuis wonen maakt 79 procent gebruik van de basisbeurs, van de uitwonende studenten 65 procent. Dat niet iedereen een basisbeurs heeft, heeft te maken met het recht op een basisbeurs. Hoe lang je recht hebt op een basisbeurs hangt samen met de nominale duur van je studie. Voor de bachelorfase is dit drie jaar, voor de masterfase een of twee jaar en voor een hbo vier jaar. Op het moment dat een student de maximale studieduur heeft bereikt, vervalt het recht op een basisbeurs. De meeste studenten maken gebruik van het studentenreisproduct (89 procent). Daarnaast gebruikt 22 procent van de studenten de rentedragende lening, en deze studenten ontvangen gemiddeld 553 euro. Daarnaast maakt 22 procent van de studenten gebruik van de rentedragende lening, en deze studenten ontvangen gemiddeld 553 euro.

Tabel 48: Percentage studenten met studiefinanciering* en gemiddelde inkomsten (in euro's per maand), in 2024 (bedragen exclusief 0) (n=1.623)

	2024 %	2024 €
Basisbeurs thuiswonend	79	121,33
Basisbeurs uitwonend	65	466,69**
Aanvullende beurs	32	256
Rentedragende lening	22	553
Collegegeldkrediet	8	167
Studentenreisproduct	89	115
Eenoudertoeslag	<1*	-
Totaal	92	550
Geen studiefinanciering	8	

* Dit zijn gegevens van DUO op peildatum 1 april 2024.

** Dit is € 302,39 basisbeurs + € 164,30 (tijdelijke verhoging door de koopkrachtmaatregel, deze verhoging geldt tot 1 september 2024).

2.3.3 Basisbeurs

Van de studenten maakt 72 procent gebruik van de basisbeurs. Jongere studenten (16-21 jaar) maken vaker gebruik van de basisbeurs dan oudere studenten. Studenten die thuis wonen maken ook vaker gebruik van de basisbeurs dan uitwonenden en hbo'ers vaker dan wo'ers. Waarschijnlijk hebben uitwonende studenten en wo-studenten al vaker de genoemde maximale studieduur bereikt en hebben zij vaker geen recht meer op een basisbeurs. Dat kunnen we op basis van deze data echter niet met zekerheid zeggen.

Tabel 49: Percentage dat de basisbeurs ontvangt, in 2024 (n=1.623)

		2024 %
Geslacht	Man	70
	Vrouw	74
Leeftijd	16-19 jaar	91
	20-21 jaar	92
	22-23 jaar	63
	24-29 jaar	31
Niveau	Hbo	77

	Wo	65
Woonsituatie	Thuiswonend	78
	Uitwonend	64
Totaal		72

* Dit zijn gegevens van DUO op peildatum 1 april 2024.

2.3.4 Aanvullende beurs

Wanneer het inkomen van de ouders onder een bepaalde grens valt, hebben studenten recht op een aanvullende beurs, die maximaal 457,60 euro per maand bedraagt. Om het recht op een aanvullende beurs te bepalen, baseert DUO zich op gegevens van de Belastingdienst. Een derde van de studenten ontvangt deze aanvullende beurs, gemiddeld 256 euro.

Tabel 50: Percentage studenten dat de aanvullende beurs ontvangt en gemiddelde inkomsten uit aanvullende beurs (in euro's per maand), (bedragen exclusief 0) (n=512)

		2024 %	2024 €
Geslacht	Man	31	246
	Vrouw	33	279
Leeftijd	16-19 jaar	34	244
	20-21 jaar	39	257*
	22-23 jaar	31	263*
	24-29 jaar	18	266
Niveau	Hbo	38	263*
	Wo	25	239*
Woonsituatie	Thuiswonend	35	270
	Uitwonend	27	280*
Totaal		32	256

* Dit zijn gegevens van DUO op peildatum 1 april 2024.

2.4 Rentedragende lening bij DUO

Naast de basisbeurs en aanvullende beurs kunnen studenten een rentedragende lening via DUO afsluiten. Bijna een kwart van de studenten maakt gebruik van deze rentedragende lening. Het percentage dat hiervan gebruikmaakt ligt hoger onder wo-studenten dan onder hbo-studenten (19 versus 27 procent) en hoger onder uitwonende dan onder thuiswonende studenten (39 versus 9 procent). Ook wat betreft de hoogte van het bedrag is er een verschil zichtbaar tussen wo- en hbo-studenten. Wo-studenten lenen gemiddeld 81 euro per maand meer.

Tabel 51: Percentage studenten dat een rentedragende lening heeft en gemiddelde inkomsten uit de rentedragende lening (in euro's per maand), in 2021 en 2024 (bedragen exclusief 0) (2024 n=1.623)

	2024 %	2024 €
--	-----------	-----------

Geslacht	Man	24	568
	Vrouw	21	536
Leeftijd	16-19 jaar	7	439
	20-21 jaar	15	408
	22-23 jaar	33	580
	24-29 jaar	41	629
Opleidingsniveau	Hbo	19	512
	Wo	27	593
Woonsituatie	Thuiswonend	9	564
	Uitwonend	39	548
Totaal		24	553

* Dit zijn gegevens van DUO op peildatum 1 april 2024.

2.4.1 Collegegeldkrediet

Naast de rentedragende lening is het ook mogelijk een lening af te sluiten om het collegegeld te kunnen betalen. Slechts een klein deel van de studenten maakt hier gebruik van, namelijk 8 procent. Gemiddeld ontvangen zij 167 euro per maand.

Tabel 52: Percentage studenten dat collegegeldkrediet ontvangt en gemiddelde inkomsten uit collegegeldkrediet (in euro's per maand), in 2024 (bedragen exclusief 0) (n=1.623)

		2024	2024
		%	€
Geslacht	Man	10	170
	Vrouw	7	162
Leeftijd	16-19 jaar	3*	141
	20-21 jaar	6*	154
	22-23 jaar	11*	165
	24-29 jaar	15*	183
Opleidingsniveau	Hbo	6	153
	Wo	11	178
Totaal		8	167

* Dit zijn gegevens van DUO op peildatum 1 april 2024.

2.4.2 Bijbaan en/of betaalde stage

Het merendeel van de studenten (88 procent) heeft in het jaar 2023 inkomsten gekregen uit bijbaan/stage. Studenten verdienen daarmee in 2023 gemiddeld 560 euro per maand in 2023. De helft van de studenten verdient minder dan 442 euro per maand en de andere helft verdient meer dan 442 euro per maand. Hoe ouder de studenten zijn, hoe meer zij per maand aan inkomsten hebben uit stage en bijbaan en hoe meer uren ze per week werken. Hbo-studenten hebben vaker een bijbaan en/of een betaalde stage dan wo-studenten: 92 tegen 82 procent. Hbo-studenten werken ook meer uren per week dan wo-

studenten. Dit zal vooral samenhangen met het feit dat zij vaker stagelopen voor hun opleiding en daar een vergoeding voor ontvangen.

Tabel 53: Percentage studenten met bijbaan en/of betaalde stage, gemiddelde inkomsten in euro's per maand en gemiddeld aantal uur werken per week, naar achtergrondkenmerken, in 2024 (bedragen exclusief 0) (n=1.623)

		2024	2024	2024
		%	€	uren p.w.
Geslacht	Man	87	569	13
	Vrouw	89	553	13
Leeftijd	16-19 jaar	89	360	11
	20-21 jaar	88	548	13
	22-23 jaar	90	670	15
	24-29 jaar	84	723	15
Opleidingsniveau	Hbo	92	574	15
	Wo	82	538	10
Woonsituatie	Thuiswonend	89	535	14
	Uitwonend	87	597	12
Totaal		88	560	13

* Dit zijn gegevens van CBS over het jaar 2023.

2.5 Overige inkomsten

Naast studiefinanciering, bijbaan/stage en geld van de ouders zijn er nog andere inkomstenbronnen zoals zorg-/huurtoeslag, inkomsten uit een eigen bedrijf of geld dat verdiend wordt met andere activiteiten of verkoop van spullen. Daarnaast kunnen studenten nog alimentatie of een uitkering ontvangen. Gemiddeld ontvangen studenten 232 euro per maand aan overige inkomsten. Dit bestaat vooral uit de zorgtoeslag (83 procent) van 123 euro per maand.

Tabel 54: Percentage studenten met bepaalde inkomstenbronnen en gemiddelde inkomsten in euro's per maand, in 2021 en 2024 (bedragen exclusief 0) (2021 n=1.505, 2024 n=1.623) (meerdere antwoorden mogelijk)

	2021		2024	
	%	€	%	€
Zorgtoeslag**	78	103	83	123
Huurtoeslag	28	196	26	230
Eigen bedrijf	4	421*	4	730
Geld verdiend met andere activiteiten (bijv. met bijles geven, klussen)	13	154	7	187
Verkoop spullen (bijv. op internet/rommelmarkt)	12	62	4	50
Alimentatie	4	213	3	304
Uitkering en/of inkomsten uit het profileringsfonds	1	527*	1*	438
Andere inkomsten	3	295*	3	638
Geen extra inkomsten***	9	-		
Totaal		171		232

*

** Dit zijn gegevens van CBS over het jaar 2023 voor studenten vanaf 18 jaar.

*** Dit is niet expliciet uitgevraagd in 2024

Vergelijking met 2021

In vergelijking met 2021 liggen de overige inkomsten per maand iets hoger: toen ontving een student gemiddeld 171 euro per maand aan overige inkomsten, nu 232 euro. Het percentage studenten dat zorgtoeslag ontvangt ligt ook iets hoger dan in 2021, 83 tegen 78 procent.

2.6 Zorgtoeslag

Van alle studenten van 18 jaar of ouder ontvangt 83 procent zorgtoeslag.

		2024 %
Geslacht	Man	82
	Vrouw	84
Leeftijd	18-19 jaar	84
	20-21 jaar	86
	22-23 jaar	83
	24-29 jaar	<u>78</u>
Opleidingsniveau	Hbo	82
	Wo	85
Woonsituatie	Thuiswonend	83
	Uitwonend	84
Totaal		83

Vergelijking met 2021

Het percentage studenten dat zorgtoeslag ontvangt in 2024 ligt ook iets hoger dan in 2021, 83 tegen 78 procent.

2.7 Belastingaangifte

Dit voorjaar heeft van alle studenten 68 procent belastingaangifte gedaan over 2023 en opgestuurd. Het gemiddelde bedrag dat studenten terugkregen was 47 euro. De ene helft van de studenten kreeg minder dan 25 euro van de Belastingdienst terug en de andere helft meer. Een klein deel van de studenten (9 procent) heeft wel een aangifte ingevuld, maar niet opgestuurd omdat ze niets terugkregen. Bij slechts 4 procent is sprake van onbekendheid met het fenomeen belastingaangifte: zij hebben geen aangifte gedaan omdat ze niet wisten dat dit kon.

Tabel 55: Percentage studenten dat afgelopen jaar belastingaangifte heeft gedaan, in 2021 en in 2024 (2024 n=1.623)

		Totaal	Totaal
		2021	2024

	%	%
Ja, ik heb de aangifte gedaan*	48	68
Ja, ik heb de aangifte ingevuld maar niet opgestuurd omdat ik niets terugkreeg	12	9
Nee, ik had toen geen baantje**	19	8
Nee, want ik betaal geen belasting	11	5
Nee, ik weet niet wat dit is/ik wist niet dat dit kon	6	4
Nee, andere reden	4	4

* Dit zijn gegevens van CBS over het jaar 2023.

Vergelijking met 2021

Het percentage hbo- en wo-studenten dat aangifte heeft gedaan was in 2021 lager (48 procent) dan in 2024 (68 procent). Het gemiddelde bedrag dat studenten terugkregen was in 2021 346 euro, dat ligt fors hoger dan in 2024. De ene helft van de studenten kreeg in 2021 minder dan 200 euro van de Belastingdienst terug en de andere helft meer.

3. De uitgaven van studenten

In dit hoofdstuk nemen we de uitgaven van hbo- en wo-studenten onder de loep. Wat geven ze gemiddeld uit en wat zijn belangrijkste uitgavenposten? Gemiddeld geven hbo- en wo-studenten zelf 1.020 euro per maand uit. Dat is fors meer dan in 2021, toen studenten gemiddeld nog 778 euro per maand aan uitgaven hadden. Dit heeft voor een deel te maken met de COVID-19-pandemie, waardoor er minder aan vrije tijd uitgegeven kon worden, en voor een deel met de stijgende woonlasten en duurdere boodschappen. De stijging van uitgaven ten opzichte van 2021 is dan ook het grootst bij uitwonende studenten (van 1.041 naar 1.413). Uitwonende studenten geven bijna het dubbele uit in vergelijking met thuiswonende studenten (711 euro). Dit komt vooral door grote uitgavenposten als huur en boodschappen (gemiddeld 580 en 244 euro per maand). Andere grote uitgavenposten voor alle studenten zijn vrijetijdsuitgaven, collegegeld en zorgverzekering. De uitgaven zijn vergelijkbaar met 2021, met uitzondering van huur en vrijetijdsuitgaven. Deze zijn behoorlijk gestegen sinds 2021.

3.1 Inleiding

Het in balans houden van inkomsten en uitgaven kan een behoorlijke opgave zijn. In je studententijd krijg je te maken met uitgavenposten die je eerder niet of veel minder had of die betaald werden door je ouders. In dit hoofdstuk kijken we daarom naar de uitgaven van studenten. We hebben studenten gevraagd hun uitgaven voor ons op een rijtje te zetten. Dat geeft een goed inzicht in waar studenten over het algemeen hun geld aan uitgeven. Het biedt ook inzicht in wat studenten zelf betalen en welke uitgaven ouders nog voor hun rekening nemen. In de volgende paragraaf gaan we eerst in op de hoogte van de uitgaven. Vervolgens gaan we dieper in op de verschillende uitgavenposten.

3.2 Totale uitgaven

Aan de studenten is gevraagd om van 35 verschillende uitgavenposten (zie bijlage 2) aan te geven of zij hier *zelf* geld aan uitgeven en zo ja, hoeveel. Op basis van de bestedingen per uitgavenpost hebben we berekend hoeveel de studenten per maand gemiddeld zelf uitgeven zonder bijdrage van hun ouders.

Gemiddeld geven de studenten zelf 1.020 euro per maand uit. De mediane bestedingen zijn 940 euro per maand. Dat wil zeggen: de ene helft van de studenten geeft minder dan 940 euro per maand uit en de andere helft meer.

Uitwonenden geven meer geld uit per maand dan thuiswonenden. Dat is niet verwonderlijk, omdat zij ook woonlasten hebben. Gemiddeld geven thuiswonende studenten 711 euro per maand uit en uitwonende 1.413 euro.

Tabel 56: Gemiddelde totale uitgaven die studenten volledig zelf betalen (in euro's per maand), naar achtergrondkenmerken, in 2021 en 2024 (2021 n=841, 2024 n=1.583)

		2021	2024
		€	€
Geslacht	Man	795	998
	Vrouw	767	1.040
Leeftijd	16-19 jaar	543	676
	20-21 jaar	676	922

	22-23 jaar	875	1.244
	24-29 jaar	1022	1.367
Opleidingsniveau	Hbo	753	969
	Wo	810	1.094
Woonsituatie	Thuiswonend	533	711
	Uitwonend	1.041	1.413
Totaal		778	1.020

3.3 Waar geven de studenten hun geld aan uit?

Studenten geven het meeste geld uit aan huur, collegegeld, vrijetijdsuitgaven en de zorgverzekering, waarbij thuiswonende studenten uiteraard geen huur betalen. Een deel van de thuiswonende studenten betaalt wel kostgeld, maar dat bedrag ligt fors lager dan de woonlasten voor uitwonende studenten. Bovendien is dat een beperkte groep. Hier komen we later in dit hoofdstuk nog op terug. Een grote uitgavenpost voor uitwonende studenten is naast huur ook voeding.

Tabel 57: Gemiddelde** en mediane bestedingen die studenten volledig zelf betalen per uitgavenpost (in euro's per maand), naar woonsituatie, in 2024 (exclusief 0)

	Gemiddelde			Mediaan		
	Thuiswonend	Uitwonend	Totaal	Thuiswonend	Uitwonend	Totaal
	€	€	€	€	€	€
Huur (inclusief energie, water)	-	561	561	-	500	500
Televisie en internet	55	55	55	55	55	55
Lokale belastingen	-		53	-		50
Kostgeld	160	-	160	150	-	150
Basiszorgverzekering	135	133	134	139	134	135
Aanvullende zorgverzekering/tandartsverzekering	25	23	24	20	18	20
Overige verzekeringen (o.a. aansprakelijkheids-, inboedel- en reisverzekering)	13	14	14	10	11	11
Telefoon***	16	16	16	16	16	16
Entertainment (Netflix, Spotify, tijdschriften, krant)	16	16	16	15	12	15
Collegegeld	215	218	217	200	200	200
Studiekosten (boeken etc.)	66	41	53	35	20	25
Vervoer (fiets, scooter, auto, ov)	89	67	79	45	38	40
Kleding en schoenen (inclusief accessoires zoals riemen, sjaals en sieraden)	77	60	70	50	50	50
Vrijetijdsuitgaven (bioscoop, vereniging, uit eten en/of bestellen/afhalen, recreatie, hobby's, vakantie etc.)	219	239	228	180	208	193
Voeding (boodschappen, drinken, snoep en snacks tussendoor)	45	244	138	30	230	75

Persoonlijke verzorging (kapper, tandpasta, shampoo, make-up, gel, aftershave etc.)	30	28	29	20	20	20
Diversen (cadeaus, accessoires, sigaretten, goede doelen etc.)	54	49	52	35	35	35

* $n < 50$.

** Deze bedragen zijn de gemiddelden van de studenten die hier geld aan uitgeven.

*** Niet uitgevraagd in survey. Voor deze kosten gebruik gemaakt van minimum voorbeeldbegroting Nibud.

Tabel 58: Gemiddelde bestedingen per uitgavenpost die studenten zelf volledig betalen (in euro's per maand), naar woonsituatie, in 2021 en 2024 (exclusief 0)

	Thuiswonend		Uitwonend		Totaal	
	2021	2024	2021	2024	2021	2024
	€	€	€	€	€	€
Huur (inclusief energie)	-	-	426	561	426	561
Televisie en internet		55		55		55
Lokale belastingen*				53		53
Kostgeld	207	160	-		207	160
Zorgverzekering	119		115		117	
Basiszorgverzekering		135		133		160
Aanvullende zorgverzekering		25		23		34
Overige verzekeringen (o.a. aansprakelijkheids-, inboedel- en reisverzekering)	13	13	14	14	14	14
Telefoon	17	16	19	16	18	16
Entertainment (Netflix, Spotify, tijdschriften, krant)**	12	16	13	16	13	16
Collegegeld***	189	215	200	218	194	217
Studiekosten (boeken, etc.)	44	66	49	41	47	53
Vervoer (fiets, scooter, auto, ov)****	84	89	72	67	78	79
Kleding en schoenen	57	77	53	60	56	70
Vrijtijdsuitgaven (bioscoop, vereniging, uit eten, recreatie, hobby's, vakantie etc.)*****	118	219	124	239	121	228
Voeding (boodschappen, drinken, snoep en snacks tussendoor, alcohol in de supermarkt)	36	45	173	244	102	138
Persoonlijke verzorging (bijv. kapper, tandpasta, shampoo, make-up, gel, aftershave)	31	30	36	28	33	29
Diversen (bijv. cadeaus, accessoires, sigaretten, goede doelen)	39	54	55	49	46	52

* Nieuw meegenomen in 2024.

Vergelijking met 2021

De meeste uitgavenposten zijn vergelijkbaar met 2021, met uitzondering van de huur (inclusief energie, water) en vrijetijdsuitgaven. We zien op beide posten een forse stijging

in de uitgaven. Voor vrijetijdsuitgaven geldt dat de vorige meting is gedaan tijdens de COVID-19-pandemie en studenten dus minder geld konden uitgeven aan vrije tijd. De stijging in huur past bij het beeld dat woonlasten voor studenten sterk stijgen als gevolg van krapte op de woningmarkt.

3.4 Waar geven studenten het vaakst geld aan uit?

Tabel 61 laat zien welke uitgaven anders dan de vaste lasten, verzekeringen en studie-uitgaven, het vaakst voorkomen: kleding en schoenen, uit eten en cadeaus en verzorgingsartikelen.

Tabel 59: Overzicht van de uitgaven die niet vallen onder vaste lasten, verzekeringen en studie-uitgaven, inclusief het gemiddelde bedrag per maand, in 2021 en 2024 (exclusief 0) (2021 n=1.505, 2024 n=1.623)

Uitgavenpost	Student en met deze uitgavenpost 2021 %	Gemiddelde uitgave n per maand 2021 €	Student en met deze uitgavenpost 2024 %	Gemiddelde uitgave n per maand 2024 €
Kleding en schoenen	84	56	93	70
Uit eten (bijv. snackbar, restaurant of eetcafé)	81	41	92	54
Cadeaus	81	15	92	23
Drinken, snoep en snacks tussendoor (wat je bijv. koopt in de kantine of de supermarkt tijdens colleges)	76	25	88	37
Recreatie (bijv. dagje weg, zwembad, pretpark, dierentuin, sauna)	76	30	82	36
Verzorgingsartikelen (bijv. deodorant, gel, make-up, shampoo, parfum of aftershave, scheerschuim)	74	17	92	29
Avondje uit (bijv. café, club, discotheek, bioscoop)	74	49	90	67
Entertainment (bijv. Spotify, Netflix, tijdschriften, krant)*	61	13	62	16

Vergelijking met 2021

Ten opzichte van 2021 zien we dat over de gehele linie meer studenten geld uitgeven aan deze uitgavenposten. Dit geldt vooral voor uitgaven voor een avondje en voor verzorgingsartikelen.

3.5 Wie betaalt de vaste lasten, verzekeringen en studie-uitgaven?

Uit de vorige meting weten we dat ouders van studenten nog weleens uitgaven voor hun rekening nemen. Daarom hebben we voor de vaste lasten, verzekeringen, studie-uitgaven en boodschappen aan de studenten gevraagd of zij dit zelf betalen. De meeste studenten betalen zelf hun huur (81 procent), boodschappen (81 procent), internet- en/of tv-abonnement (74 procent), studiespullen (71 procent) en basiszorgverzekering (66 procent). Bij een derde van de studenten nemen de ouders dus (een deel van) de kosten van de zorgverzekering nog voor hun rekening.

Tabel 60: Verdeling van betaling van vaste lasten, verzekeringen en studie-uitgaven tussen studenten en hun ouders, in 2024, in percentages (n=1.623)

	Ik betaal alles %	Mijn ouders en ik betalen samen %	Mijn ouders betalen alles %	Ik heb deze uitgavenpost niet %
Huur kamer/woning (incl. gas/water/elektra)*	81	9	6**	3**
Internet- en/of tv-abonnement (geen streamingsdiensten)*	74	6**	6**	14
Basiszorgverzekering	66	6	28	<1**
Aanvullende zorgverzekering/tandartsverzekering	43	7	24	26
Inboedelverzekering*	38	<1**	14	47
Aansprakelijkheidsverzekering	19	2**	34	45
Telefoonverzekering	16	2**	14	69
Reisverzekering	24	3**	36	37
Boodschappen*	81	9	6**	3**
Telefoon (abonnement/prepaid/sim only)	57	9	32	1**
Collegegeld	43	10	46	<1**
Studieboeken	53	13	24	10
Studiespullen	71	14	12	3**

* Alleen van uitwonende studenten.

** n<50.

Uit- en thuiswonend

Als we een onderscheid maken tussen uitwonende en thuiswonende studenten, dan zien we dat uitwonende studenten verschillende uitgavenposten vaker volledig zelf betalen. Dat past ook bij het beeld dat uit huis gaan ook meer financiële zelfstandigheid met zich meebrengt. Uitwonende studenten betalen vaker dan thuiswonende de verschillende verzekeringen, de telefoon en kosten voor studie (collegegeld en studiespullen) helemaal zelf. Dat betekent overigens niet dat veel thuiswonende studenten deze posten niet zelf betalen. Ook thuiswonende studenten betalen in minstens de helft van de gevallen de telefoon, de schoolspullen en de zorgverzekering helemaal zelf.

Tabel 61: Verdeling van betaling van vaste lasten, verzekeringen, studie-uitgaven en boodschappen tussen studenten en hun ouders, naar woonsituatie, in 2024, in percentages (exclusief 0) (n=1.623)

	Thuis wonend		Uitwonend	
	Ik betaal alles	Mijn ouders betalen alles	Ik betaal alles	Mijn ouders betalen alles
	%	%	%	%
Huur kamer/woning*	-	-	82	7
Internet en/of tv abonnement*	-	-	74	6
Basiszorgverzekering	62	29	70	25
Aanvullende zorgverzekering	41	26	45	20
Inboedelverzekering*	-	-	38	14
Aansprakelijkheidsverzekering	7**	44	33	21
Telefoonverzekering	13	18	19	8
Reisverzekering	16	43	32	28
Boodschappen*	-	-	87	<1**
Telefoon (abonnement/prepaid/sim 50 only)		37	67	27
Collegegeld	38	49	49	43
Studieboeken	46	30	62	17
Studiespullen	59	17	87	7

* Alleen van uitwonende studenten.

** n<50.

Vergelijking met 2021

Ten opzichte van 2021 zien we dat studenten vaker zelf huur, boodschappen en studiespullen betalen, en minder vaak telefoon en collegegeld. Vergelijken we de resultaten van uitwonende en thuiswonende studenten met die in 2021, dan zien we de volgende verschillen. Uitwonende studenten betalen in 2024 vaker volledig zelf de volgende uitgaven:

- huur (toegenomen van 68 naar 82 procent);
- internet- en/of tv-abonnement (toegenomen van 69 naar 74 procent);
- boodschappen (toegenomen van 78 naar 87 procent);
- studiespullen (toegenomen van 77 naar 87 procent).

In het geval van de telefoon en de telefoonverzekering betalen minder uitwonende studenten de volledige kosten dan in 2021:

- telefoon (gedaald van 71 naar 67 procent);
- telefoonverzekering (gedaald van 26 naar 19 procent).

Voor thuiswonende studenten zijn de uitgaven die zij volledig zelf betalen vergelijkbaar gebleven met 2021. Wel zien we dat ze iets vaker studiestudiepullen volledig zelf betalen dan in 2021 (van 53 naar 59 procent).

3.6 Kostgeld

Van de studenten die thuis wonen, draagt 76 procent niet bij aan de kosten van levensonderhoud zoals wonen, energie, water en voeding. 9 procent van de thuiswonende studenten betaalt regelmatig kostgeld, gemiddeld 160 euro per maand.

Tabel 62: Percentage thuiswonende studenten dat geld betaalt aan ouders en gemiddeld bedrag in euro's per maand, in 2024 (n=898)

	2021	2021	2024	2024
	%	€	%	€
Ja, ik betaal per maand	8	207	9	160
Ja, maar onregelmatig	19	-	16	-
Nee	73	-	75	-

Vergelijking met 2021

Het percentage studenten dat kostgeld betaalt is vergelijkbaar met 2021. Het bedrag is wel wat gedaald.

4. Lenen bij DUO: houding, gedrag en kennis

Een op de vijf hbo- en wo-studenten leent bij DUO. De belangrijkste reden hiervoor is om de studie te kunnen betalen. Studenten die niet lenen doen dat overwegend omdat ze geen studieschuld willen opbouwen. We zien dat studenten zich het meeste zorgen maken over de gevolgen van de studieschuld voor latere financiële beslissingen. 58 procent maakt zich hier zorgen om, tegen 33 procent die dat niet doet. Er zijn nu ook meer studenten die nadenken over de financiële gevolgen van lenen: 63 procent, tegen 53 procent in 2021. Wat betreft zorgen over de hoogte zijn de studenten verdeeld. 44 procent maakt zich vaak zorgen en 42 procent niet. Over het afbetalen van de studieschuld maken minder studenten zich zorgen, maar toch nog 40 procent zegt zich vaak zorgen te maken. Meer dan de helft van de studenten (60 procent) zegt wel vertrouwen te hebben in het afbetalen van de schuld met hun toekomstige salaris.

4.1 Inleiding

Zodra je leent bij DUO bouw je een studieschuld op en ga je voor langere tijd financiële verplichtingen aan. Hoe hoog die schuld is en hoe snel deze oploopt kunnen studenten volgen in hun eigen Mijn DUO-omgeving. In de studieschuld worden nu ook nog de prestatiebeursonderdelen meegerekend zoals de basisbeurs, de aanvullende beurs en het studentenreisproduct. Deze worden kwijtgescholden als je binnen tien jaar je diploma haalt. Onvoldoende kennis en inzicht over de studieschuld en de onderdelen daarvan kan zorgen voor de toekomst opleveren. In dit hoofdstuk gaan we daarom in op het gedrag en de houding van studenten ten opzichte van lenen bij DUO. Wat weten ze van lenen bij DUO, welke afwegingen maken zij en in hoeverre maken zij zich zorgen over hun studieschuld?

4.2 Zorgen rondom studieschuld

We hebben de studenten met een studieschuld gevraagd naar hun zorgen rondom deze studieschuld. Meer dan de helft van deze groep studenten (58 procent) maakt zich zorgen over de gevolgen van de studieschuld voor latere financiële beslissingen. 44 procent maakt zich vaak zorgen over de hoogte van hun studieschuld, 42 procent maakt zich geen zorgen. 40 procent maakt zich zorgen over het afbetalen van de studieschuld in de toekomst. Ruim een kwart van de studenten met een studieschuld maakt zich zorgen over het afbetalen van de studieschuld binnen de gestelde tijd.

Tabel 63: Percentage studenten met studieschuld dat zich zorgen maakt over studieschuld, in 2024 (n=995*)

	(Helemaal) oneens 2021 %	Neutraal 2021 %	(Helemaal) eens 2021 %	(Helemaal) oneens 2024 %	Neutraal 2024 %	(Helemaal) eens 2024 %
Ik maak me vaak zorgen over de hoogte van mijn studieschuld	30	23	47	42	14	44
Ik maak me zorgen over de gevolgen van mijn studieschuld voor latere financiële beslissingen (zoals een huis kopen)	24	20	56	33	10	58

Ik maak me zorgen over het afbetalen van mijn studieschuld in de toekomst	37	21	43	47	13	40
Ik maak me zorgen of ik mijn studie binnen de gestelde tijd kan afronden anders moet ik alles terugbetalen	52	20	28	62	11	27

* Deze stellingen hebben alleen studenten voorgelegd gekregen die in de survey hebben aangeduid een studieschuld te hebben. Volgens DUO hebben meer studenten een studieschuld.

Vergelijking met 2021

Ten opzichte van 2021 zien we dat studenten zich vooral vaker zorgen maken over de gevolgen van de studieschuld voor latere beslissingen. De zorgen over de hoogte en het afbetalen van de schuld zijn vergelijkbaar (licht gestegen of gedaald). Wat wel opvalt is dat het aandeel studenten dat neutraal antwoordt op de stellingen over zorgen is gestegen.

4.2.1 Redenen om (niet) te lenen

Aan de studenten die lenen is gevraagd waarom zij lenen bij DUO. Redenen om te lenen die studenten het vaakst noemen zijn:

- om de kosten van leven te kunnen betalen (eten/huur) (70 procent);
- om hun studie te kunnen betalen (60 procent);
- zodat ze op zichzelf kunnen wonen (49 procent).

Tabel 64: Redenen* voor studenten om te lenen, in 2024, in percentages (n=375) (meerdere antwoorden mogelijk)

	2024 %
Om mijn studie te kunnen betalen	60
Om mijn kosten om te leven te kunnen betalen (bijv. eten/huur)	70
Zodat ik op mezelf kan wonen	49
Ik zal later genoeg geld verdienen om mijn lening terug te kunnen betalen	25
Ik krijg geen geld of niet genoeg geld van mijn ouders	40
Ik kan 'goedkoop' lenen bij DUO	17
Ik leen om niet of minder naast mijn studie te hoeven werken	31
Ik heb een lening omdat ik hoge maandelijkse uitgaven heb	39
Ik wil mijn ouders niet om geld vragen	30
Ik wil me meer kunnen veroorloven (bijv. uitgaan, vakantie, auto, telefoon, hobby's)	30
Anders	<1

* In deze meting zijn de antwoordmogelijkheden ingekort tot maximaal 10 antwoorden (top 10 antwoorden uit 2021) waar respondenten uit konden kiezen. Hierdoor is geen vergelijking meer mogelijk met 2021.

Daarnaast hebben we studenten ook gevraagd waarom zij niet lenen bij DUO. De belangrijkste redenen om juist *niet* te lenen zijn: Ik wil geen studieschuld en ik werk naast mijn studie.

Tabel 65: Redenen voor studenten om *niet* te lenen, in 2024, in percentages (n=1.128)

	2024 %
--	-----------

Ik wil geen studieschuld	62
Ik werk naast mijn studie	56
Ik leen alleen als het echt nodig is	31
Ik heb genoeg geld	42
Ik krijg genoeg geld van mijn ouders	34
Ik heb geen of lage lasten	27
Mijn ouders raden het af	29
Ik heb gespaard om te studeren	19
Ik vind een studielening te duur	20
Ik ben bang dat ik niet genoeg zal verdienen om de lening terug te betalen	7
Anders	12

* In deze meting zijn de antwoordmogelijkheden ingekort tot maximaal 10 antwoorden (top 10 antwoorden uit 2021) waar respondenten uit konden kiezen. Hierdoor is geen vergelijking meer mogelijk met 2021.

Bij 'anders' wordt vaak genoemd dat de student geen recht meer heeft op een lening en dat ouders de studie betalen.

4.2.2 Hoogte van lening bepalen

Aan studenten die nu een rentedragende lening/collegegeldkrediet hebben, is gevraagd hoe ze het bedrag hebben bepaald dat ze per maand bij DUO willen lenen. 40 procent geeft aan een bedrag te hebben gekozen waarvan ze dachten dat ze daarmee maandelijks konden rondkomen, 33 procent van de studenten is uitgegaan van het maximale leenbedrag en 22 procent heeft precies uitgerekend hoeveel ze per maand tekortkwamen.

Tabel 66: Manier waarop studenten die een DUO-lening hebben, de hoogte van hun lening bepalen, in 2024, in percentages (n=375)

	2024 %
Ik heb een bedrag gekozen waarvan ik dacht dat ik daarmee maandelijks rond kan komen	40
Ik heb gekeken wat je maximaal kan lenen. Dat bedrag leen ik	33
Ik heb precies uitgerekend hoeveel ik per maand tekortkom om al mijn uitgaven te betalen	22
Dit bedrag heb ik samen met mijn ouders bedacht	10
Ik leen het bedrag dat ik aan woonlasten heb	10
Ik heb de rekenhulp van DUO gebruikt	9
Ik leen het bedrag ter hoogte van het collegegeld	9
Ik heb gekeken hoe lang ik er over doe om mijn studieschuld af te betalen	5
Ik heb gekeken naar de gevolgen van een lening voor mijn toekomst (bijv. hoogte van mijn hypotheek)	4
Anders	6
Geen idee	<3*
Weet ik niet meer	4

* In deze meting zijn de antwoordmogelijkheden ingekort tot maximaal 10 antwoorden (top 10 antwoorden uit 2021) waar respondenten uit konden kiezen. Hierdoor is geen vergelijking meer mogelijk met 2021.

4.2.3 Houding ten opzichte van DUO-lening

De houding ten aanzien van lenen bij DUO is min of meer gelijk aan 2021. Ruim 40 procent vindt dat lenen bij DUO te makkelijk wordt gemaakt. Een even grote groep vindt dat lenen bij DUO niet erg is omdat het een investering in de toekomst is.

We zien nu dat er meer studenten zijn die nadenken over de financiële gevolgen van lenen. Dit percentage is gestegen van 53 naar 63 procent. In de vorige paragraaf zagen we al dat 58 procent van de studenten met een studieschuld zich hier ook zorgen over maakt. Meer dan de helft van de studenten (60 procent) geeft aan vertrouwen te hebben in het afbetalen van de schuld met hun toekomstige salaris.

Tabel 67: Percentage studenten met een rentedragende lening en/of collegegeldkrediet dat het (on)eens is met de stellingen over lenen bij DUO, in 2021 en 2024 (2021 n=959, 2024 n=387)

	(Helemaal) oneens 2021 %	Neutraal 2021 %	(Helemaal) eens 2021 %	(Helemaal) oneens 2024 %	Neutraal 2024 %	(Helemaal) eens 2024 %
Lenen bij DUO wordt te makkelijk gemaakt	23	36	41	29	28	42
Lenen bij DUO is niet erg, dat is een investering in de toekomst	20	36	44	25	33	43
Je kunt beter maandelijks rood staan dan lenen bij DUO	65	26	9	75	18	7
Ik denk niet na over de financiële gevolgen van een lening bij DUO	53	27	20	63	13	24
Leeftijdsgenoten denken niet na over de financiële gevolgen op lange termijn van een lening bij DUO	18	34	48	25	25	50
Mijn lening bij DUO kan ik met mijn toekomstige salaris makkelijk aflossen	11	36	53	19	21	60

Als we de houding van studenten ten opzichte van de studieschuld vergelijken met die van studenten zonder studieschuld merken we het volgende op. Studenten zonder lening en/of collegegeldkrediet zien lenen bij DUO minder vaak als investering (24 procent) dan studenten met studieschuld (43 procent). Studenten zonder lening denken vaker na over de gevolgen van een lening bij DUO: 72 procent tegen 63 procent. Ten opzichte van 2021 is dit percentage bovendien gestegen van 63 naar 72 procent.

Tabel 68: Percentage studenten zonder rentedragende lening en/of collegegeld krediet dat het (on)eens is met stellingen over lenen bij DUO, in 2021 en 2024 (2021 n=515; 2024 n=pm)*

	(Helemaal) oneens 2021 %	Neutraal 2021 %	(Helemaal) eens 2021 %	(Helemaal) oneens 2024 %	Neutraal 2024 %	(Helemaal) eens 2024 %
Lenen bij DUO wordt te makkelijk gemaakt	21	33	46	19	35	46

Lenen bij DUO is niet erg, dat is een investering in de toekomst	38	36	26	41	36	24
Je kunt beter maandelijks rood staan dan lenen bij DUO	58	32	9	55	33	12
Ik denk niet na over de financiële gevolgen van een lening bij DUO	63	26	12	72	17	11
Leeftijdsgenoten denken niet na over de financiële gevolgen op lange termijn van een lening bij DUO	13	31	56	16	28	56

* 'Mijn lening bij DUO kan ik met mijn toekomstige salaris makkelijk aflossen' is buiten beschouwing gelaten omdat deze studenten geen studieschuld/lening bij DUO hebben.

4.3 Bekendheid met regels rondom de studiefinanciering

We hebben de studenten een aantal stellingen voorgelegd over de regels rondom het studiefinancieringsstelsel. De studenten konden aangeven of de stelling volgens hen juist of onjuist was. De stellingen waar studenten veel kennis over hebben zijn:

- Financiële gevolgen van lenen:
 - 'Als je een huis wilt kopen, heeft een studieschuld consequenties voor de maximale hypotheek die je kunt krijgen' (*juist*) (81 procent weet dit);
- Studieschuld terugbetalen:
 - Haal je het diploma van een hbo- of wo-opleiding binnen 10 jaar, dan hoef je de basisbeurs, de aanvullende beurs en het studentenreisproduct niet terugbetalen (*juist*) (85 procent weet dit);
 - 'Je studentenreisproduct wordt automatisch stopgezet als je er geen recht meer op hebt' (*onjuist*) (74 procent weet dit);

Onderwerpen waar studenten minder kennis over hebben zijn:

- Rente studieschuld:
 - 'DUO rekent tijdens je studie al rente over je studieschuld' (*juist*) (50 procent weet dit);
 - 'Je mag na je studie maandelijks meer terugbetalen dan DUO berekent' (*juist*) (66 procent weet dit);
 - 'Het bedrag dat je aan aanvullende beurs ontvangt is een lening en moet je altijd terugbetalen' (*onjuist*) (71 procent weet dit);
 - 'Voor je 18^e kun je al gebruik maken van het studentenreisproduct' (*juist*) (66 procent weet dit);
 - 'De basisbeurs voor uitwonende studenten is in 2023/2024 hoger ivm een tijdelijke verhoging door de koopkrachtmaatregel' (*juist*) (65 procent weet dit).

Tabel 69: Percentage studenten dat stellingen over een lening bij DUO (on)juist beantwoordde, in 2021 en 2024 (2021 n=1.505; 2024 n=1.623)

	Juist		Onjuist		Weet ik niet	
	%		%		%	
	2021	2024	2021	2024	2021	2024

DUO rekent tijdens je studie al rente over je studieschuld (<i>juist</i>)**		50		18		32
Je betaalt pas rente over je studieschuld als je bent afgestudeerd (<i>onjuist</i>)**	28		33		39	
Als je een huis wilt kopen, heeft een studieschuld consequenties voor de maximale hypotheek die je kunt krijgen (<i>juist</i>)	68	81	11	6	21	13
Je studentenreisproduct wordt automatisch stopgezet als je er geen recht meer op hebt (<i>onjuist</i>)	20	17	61	74	19	9
Je mag na je studie maandelijks meer terugbetalen dan DUO berekent (<i>juist</i>)	61	66	7	4	32	30
Haal je het diploma van een hbo- of wo-opleiding binnen 10 jaar, dan hoef je de basisbeurs, de aanvullende beurs en het studentenreisproduct niet terugbetalen (<i>juist</i>)	60	85	21	11	19	4
Het bedrag dat je aan aanvullende beurs ontvangt is een lening en moet je altijd terugbetalen (<i>onjuist</i>)	18	13	51	71	31	16
Voor je 18 ^e kun je al gebruik maken van het studentenreisproduct (<i>juist</i>)	54	66	20	10	26	24
De basisbeurs voor uitwonende studenten is in 2023/2024 hoger ivm een tijdelijke verhoging door de koopkrachtmaatregel (<i>juist</i>)***		65		4		31** *

* Het antwoord dat juist is, is vetgedrukt weergegeven.

** Deze stelling is in 2024 net iets ander verwoord dan in 2021. Daarom laten we beide stellingen zien.

*** Deze stelling is nieuw toegevoegd in 2024.

Vergelijking met 2021

Op verschillende onderdelen is de kennis over het studiefinancieringsstelsel onder studenten groter dan in 2021. Meer studenten weten in 2024 dat de studieschuld consequenties heeft voor de maximale hypotheek. Ook weten meer studenten dat het studentenreisproduct niet automatisch wordt stopgezet (van 61 naar 74 procent in 2024). Daarnaast weten meer studenten dat de prestatiebeursonderdelen vervallen als je binnen tien jaar je diploma haalt (van 60 naar 85 procent in 2024) en weten meer studenten dat de aanvullende beurs geen lening is (van 51 naar 71 procent in 2024). En meer studenten weten dat je voor je 18^e gebruik kunt maken van het studentenreisproduct (van 54 naar 66 procent in 2024).

4.4 Informatievoorziening

We hebben de studenten gevraagd of zij behoefte hebben aan informatie over studeren en geldzaken. Ruim twee derde van hen (67 procent) geeft aan daar behoefte aan te hebben. Studenten willen graag meer informatie over:

- wat de financiële gevolgen zijn van lenen (39 procent);
- hoe en wanneer ze hun studieschuld moeten afbetalen (33 procent);
- of ze in aanmerking komen voor toeslagen (33 procent).

Tabel 70: Type informatie over studeren en geldzaken waar studenten meer behoefte aan hebben, in 2024, in percentages (n=1.623)

	2024 %
Wat de financiële gevolgen zijn van lenen bij DUO	39
Hoe en wanneer ik mijn studieschuld moet afbetalen	33
Of ik in aanmerking kan komen voor toeslagen (zorgtoeslag, huurtoeslag)	33
Of ik in aanmerking kan komen voor een aanvullende beurs	24
Hoeveel ik mag bijverdienen zonder dat dit gevolgen heeft voor mijn lening	21
Hoe studiefinanciering werkt	21
Hoe de aanvullende beurs werkt	20
Welke uitgaven je kunt hebben tijdens je studie	14
Hoeveel ik kan lenen van DUO	9
Anders	3
Ik heb géén behoefte aan meer informatie over studeren en geldzaken	33

5. Algemene financiële situatie

Meer dan de helft van de hbo- en wo-studenten (57 procent) zegt makkelijk of heel makkelijk te kunnen rondkomen. 9 procent komt (heel) moeilijk rond. Studenten die thuis wonen kunnen vaker beter dan gemiddeld (makkelijk) rondkomen (67 procent). Dat heeft er vooral mee te maken dat zij minder vaste en noodzakelijke uitgaven hebben zoals huur of boodschappen. Studenten die zeggen moeilijk rond te kunnen komen geven aan dat dit komt doordat het leven duurder is geworden (89 procent) en/of dat ze weinig inkomsten hebben (70 procent). Het percentage studenten met een lening, betalingsachterstand of roodstand is gedaald van 21 naar 17 procent. Dat is een licht positieve ontwikkeling. Wel komt een openstaande rekening van een online aankoop nu vaker voor dan in 2021. Tegelijkertijd ligt het percentage dat nooit geld van anderen of van een bank/financiële instelling heeft geleend in 2024 hoger dan in 2021 (60 versus 54 procent).

5.1 Inleiding

In de voorgaande hoofdstukken hebben we gekeken naar de inkomsten en uitgaven van hbo- en wo-studenten, om een beeld te krijgen van hun financiële situatie. Hoe ervaren studenten hun financiële situatie zelf? In dit hoofdstuk gaan we in op de vraag hoe goed studenten kunnen rondkomen en welke knelpunten zij ervaren in hun financiële situatie. Ook besteden we aandacht aan de situatie en het gedrag van studenten rond lenen, betalingsachterstanden en roodstaan.

5.2 Rondkomen

Van de studenten geeft 57 procent aan (zeer) gemakkelijk rond te kunnen komen, 9 procent geeft aan (zeer) moeilijk rond te komen.

Tabel 71: Mate waarin studenten kunnen rondkomen in 2021 en 2024 (2021 n=1.383, 2024 n=1.505)

	2021 %	2024 %
(Heel) moeilijk	11	9
Niet moeilijk, niet makkelijk	33	35
(Heel) makkelijk	56	57

Tabel 72: Mate waarin studenten kunnen rondkomen, naar relevante achtergrondkenmerken, in 2024, in percentages (n=1.623)

		(Heel) moeilijk %	Niet moeilijk, niet makkelijk %	(Heel) makkelijk %
Geslacht	Man	10	29	61
	Vrouw	8	39	53
Leeftijd	16-19 jaar	5*	25	70
	20-21 jaar	7*	31	62
	22-23 jaar	10*	42	48
	24-29 jaar	16	42	41

Opleiding	Hbo	10	33	58
	Wo	7*	37	56
Woonsituatie	Thuiswonend	6	28	67
	Uitwonend	12	43	45
Studieschuld	Ja	8	34	58
	Nee	14*	43	43
Krijgt geld van ouders	Ja	7	33	60
	Nee	11	38	52
Bijbaan/stage	Ja	9	34	57
	Nee	10*	37	52
Totaal		9	35	57

Vergelijking met 2021

Studenten komen over het algemeen net zo goed rond als in 2021. Dit is het geval ondanks de hogere uitgaven die we in hoofdstuk 3 zagen.

5.2.1 Redenen waarom studenten moeilijk rondkomen

Aan de 9 procent van de studenten die (zeer) moeilijk rondkomen, hebben we gevraagd wat hiervoor de redenen zijn. De belangrijkste redenen zijn:

- omdat alles duurder is geworden (89 procent);
- omdat ik weinig inkomsten heb (70 procent).

Tabel 73: Redenen waarom studenten moeilijk rondkomen, in 2021 en 2024, in percentages (2021 n=169, 2024 n= 132) (meerdere antwoorden mogelijk)

	2021	2024
	%	%
Omdat alles duurder is geworden	38	89
Omdat ik weinig inkomsten heb	66	70
Omdat ik hoge vaste lasten heb (bijvoorbeeld door een hoge huur)	22	49
Omdat ik op mezelf ben gaan wonen	20	45
Door persoonlijke omstandigheden	13	27
Omdat ik veel (grote) uitgaven heb (gehad)	20	26
Omdat ik mijn geld te makkelijk uitgeef	21	15
Omdat ik schulden heb	12	13
Anders	6	13

Vergelijking met 2021

In vergelijking met 2021 wijten studenten die moeilijk rondkomen dit vaker aan het duurder worden van het leven, de hoge vaste lasten en het feit dat ze op zichzelf zijn gaan wonen of andere persoonlijke omstandigheden.

5.3 Leningen, betalingsachterstanden en roodstand

Naast het gevoel van rondkomen is het van belang om te kijken of studenten leningen (exclusief DUO), betalingsachterstanden en/of roodstand hebben. Van de respondenten

heeft 17 procent dit. 12 procent van de studenten heeft een betalingsachterstand en een klein aandeel van 2 procent staat op dit moment rood. Het overgrote deel van de studenten (83 procent) heeft op dit moment geen enkele schuld (leningen, betaalachterstanden, roodstand).

Tabel 74: Percentage studenten met een lening, betalingsachterstand of roodstand op dit moment, in 2021 en 2024 (2021 n=1.505, 2024 n=1.623)

	2021 %	2024 %
Wel een lening (excl. DUO-lening), betalingsachterstand en/of roodstand	21	17
Informele lening (één of meerdere personen)	5	5
Formele lening (bank/financiële instelling)	5	<1
Betalingsachterstand	17	12
Roodstand	4	2
Geen lening (excl. DUO-lening), betalingsachterstand en roodstand	79	83

Vergelijking met 2021

Ten opzichte van 2021 zien we een lichte daling in het percentage dat leent of een betalingsachterstand en/of roodstand heeft.

5.4 Lening (exclusief DUO-lening)

Aan de studenten die op dit moment of in het verleden geld van anderen hebben geleend, is gevraagd van wie zij hebben geleend. 60 procent van de studenten heeft nooit geld geleend van anderen, een bank en/of een financiële instelling. Ouders zijn de populairste bron om van te lenen: een derde van de studenten die weleens geld lenen, leent van hun ouders.

Tabel 75: Percentage studenten dat op dit moment of in het verleden geld van anderen heeft geleend (meerdere antwoorden mogelijk), in 2021 en 2024 (2021=1.505, 2024 n=1.623)

	2021 %	2024 %
Ouder(s)/verzorger(s)	29	33
Vrienden en/of vriendinnen	13	8
Je vriend of vriendin (partner)	9	8
Andere familieleden (bijv. broer, zus, opa of oma, oom of tante)	7	2
Klasgenoten	5	2
Een bank of een andere financiële instelling	5	2
Kennissen	2	1
Anders	3	<1
Ik leen nooit geld van anderen of van een bank/ financiële instelling	54	60

Vergelijking met 2021

Ten opzichte van 2021 wordt er iets minder geld geleend. Het percentage dat nooit leent is gestegen van 54 naar 60 procent. Er wordt ook wat minder van vrienden en/of vriendinnen geleend (gedaald van 13 naar 8 procent).

De belangrijkste reden om informeel/formeel geld te lenen is om de kosten van leven te kunnen betalen (bijvoorbeeld eten/huur).

Tabel 76: Redenen voor studenten om te lenen (formeel en informeel), in 2024, in percentages (n=95) (meerdere antwoorden mogelijk)

	2024 %
Om mijn kosten om te leven te kunnen betalen (bijv. eten/huur)	41
Om mijn studie te kunnen betalen	25
Zodat ik op mezelf kan wonen	22
Ik wil me meer kunnen veroorloven (bijv. uitgaan, vakantie, auto, telefoon, hobby's)	21
Ik heb een lening omdat ik hoge maandelijkse uitgaven heb	19
Ik krijg geen geld of niet genoeg geld van mijn ouders	14
Ik leen om niet of minder naast mijn studie te hoeven werken	<1
Ik zal later genoeg geld verdienen om mijn lening terug te kunnen betalen	<1
Ik wil mijn ouders niet om geld vragen	<1
Anders	29

5.5 Betalingsachterstanden

Onder de studenten met betalingsachterstanden (12 procent) komt een openstaande rekening van een online aankoop het vaakst voor (59 procent).

Tabel 77: Percentage studenten van 18 jaar of ouder met een bepaalde betalingsachterstand, in 2021 en 2024 (2021 n=248; 2024 n=198) (meerdere antwoorden mogelijk)

	2021 %	2024 %
Een openstaande rekening van een online aankoop (achteraf betalen)	35	59
Een openstaande rekening voor de opleiding (bijv. collegegeld of studieboeken)	28	10
Een betalingsachterstand bij de Belastingdienst (voor inkomstenbelasting of toeslagen)	22	7
Een openstaande rekening(en) van de zorgverzekering	18	17
Boetes die al betaald hadden moeten zijn	15	6
Openstaande rekening(en) van mijn mobiele telefoon	14	6
Een betalingsachterstand van de creditcardrekening	14	<1
Openstaande rekening(en) van de huur of hypotheek	12	<1
Andere openstaande rekening(en)	7	15
Openstaande energierekeningen	7	<1

Vergelijking met 2021

In 2021 had 17 procent een betalingsachterstand. In 2024 is dit gedaald naar 12 procent. Bij alle openstaande rekeningen zien we een daling ten opzichte van 2021, behalve bij een openstaande rekening van een online aankoop en de zorgverzekering. Het percentage studenten met een openstaande rekening van een online aankoop is gestegen van 35 naar 59 procent.

Van de studenten met betalingsachterstanden heeft 49 procent tot 100 euro aan betalingsachterstanden.

Tabel 78: Hoogte betalingsachterstanden, in 2021 en 2024, in percentages (2021 n=214; 2024 n=198)

	2021 %	2024 %
Minder dan 50 euro	9	24

50 tot 100 euro	12	25
100 tot 250 euro	17	21
250 tot 500 euro	17	16
500 tot 1.000 euro	13	10
1.000 tot 2.500 euro	16	<5
2.500 tot 5.000 euro	7	<5
5.000 tot 10.000 euro	5	<5
10.000 tot 25.000 euro	3	<5
Meer dan 25.000 euro	<1	<5

Vergelijking met 2021

Studenten met betalingsachterstanden hebben nu lagere betalingsachterstanden. 49 procent heeft een betalingsachterstand tot 100 euro. In 2021 was dit nog 21 procent.

5.6 Roodstand

De meerderheid van de studenten staat op dit moment niet rood (86 procent): 70 procent staat nooit rood en 16 procent weet niet of ze rood kunnen staan.

De belangrijkste reden voor studenten om rood te (kunnen) staan is voor de zekerheid, mochten ze een keertje krap zitten (31 procent).

Tabel 79: Frequentie van rood staan, in 2021 en 2024, in percentages (2021 n=1.491, 2024 n=1.545)

	2021 %	2024 %
Altijd	1	15
Vaak	2	12
Soms	7	16
Zelden	10	6
Nooit, maar ik heb wel de mogelijkheid om rood te staan	26	51
Ik kan niet rood staan	32	-
Ik weet niet of ik rood kan staan	21	-

Vergelijking met 2021

Het percentage dat op dit moment niet rood staat is hoger dan in 2021 (86 versus 79 procent).

6. Spaargedrag

Het percentage hbo- en wo-studenten dat spaarde lag in 2021 met 91 procent al hoog. In 2024 zien we dat nog meer studenten zijn gaan sparen, namelijk 95 procent. Daarnaast zien we ook dat de houding ten opzichte van sparen positiever is geworden. Ook zien we dat studenten meer zijn gaan sparen dan in 2021: gemiddeld sparen ze in 2024 251 euro per maand, tegen 194 euro in 2021. De meestgenoemde redenen om te sparen zijn: omdat het verstandig is (71 procent), voor 'later' (vervolgstudie, op jezelf wonen) en voor vakantie (61 procent). De redenen om te sparen zijn vergelijkbaar met 2021. Er wordt nu wel vaker aangegeven dat er wordt gespaard voor de vakantie.

6.1 Inleiding

Voor een stabiele financiële situatie is het belangrijk geld achter de hand te hebben. Een financiële tegenvaller leidt dan niet meteen tot problemen. Ook voor grotere uitgaven in de toekomst is het belangrijk om geld opzij te zetten. Toch kan het lastig zijn om te sparen. Weinig inkomsten of hoge dagelijkse uitgaven, maar ook de sociale druk om mee te doen, kunnen het lastig maken. In dit hoofdstuk kijken we naar het spaargedrag van studenten. Lukt het hun om te sparen en hoeveel sparen zij?

6.2 Welke studenten sparen?

Als eerste springt in het oog dat vrijwel alle studenten sparen. In 2024 zijn dat er zelfs wat meer dan in 2021 (95 tegen 91 procent).

Tabel 80: Percentage studenten dat spaart of waarvoor wordt gespaard, in 2021 (n=1.505) en 2024 (n = 1.623)

	2021	2024
	%	%
Ik spaar zelf en mijn ouder(s) of anderen sparen ook voor mij	28	32
Ik spaar alleen zelf	63	63
Alleen mijn ouder(s) of anderen sparen voor mij	2	2*
Ik spaar niet zelf en anderen sparen ook niet voor mij	7	3

Gemiddeld sparen studenten maandelijks 251 euro. De mediaan ligt lager, namelijk op 200 euro. Dit betekent dat de ene helft van de studenten minder dan 200 euro per maand spaart en de andere helft meer dan 200 euro.

Thuiswonende studenten sparen meer (292 euro) dan uitwonende studenten (193 euro). Zij houden blijkbaar meer geld over. Dat is ook niet verwonderlijk, aangezien uitwonende studenten hogere uitgaven hebben. Wat ook niet verrast is dat studenten met een bijbaan meer sparen (261 euro) dan studenten zonder bijbaan (159 euro). Zij hebben meer ruimte in hun budget om geld opzij te zetten.

Tabel 81: Percentage studenten dat zelf spaart en het gemiddelde bedrag per maand, in 2021 en 2024 (2021 n=1.505, 2024 n=1.623)

		2021		2024	
		%	€	%	€
Geslacht	Man	<u>89</u>	<u>216</u>	<u>93</u>	265
	Vrouw	<u>93</u>	<u>177</u>	<u>96</u>	240
Leeftijd	16-19 jaar	94	174	96	243
	20-21 jaar	91	176	<u>97</u>	269
	22-23 jaar	94	231	94	257
	24-29 jaar	88	202	<u>91</u>	226
Opleiding	Hbo	<u>89</u>	196	<u>97</u>	263
	Wo	<u>94</u>	190	<u>92</u>	<u>233</u>
Woonsituatie	Thuiswonend	<u>94</u>	204	<u>97</u>	<u>292</u>
	Uitwonend	<u>88</u>	181	<u>92</u>	<u>193</u>
DUO-lening	Wel	<u>93</u>	<u>171</u>	95	<u>269</u>
	Geen	<u>90</u>	<u>212</u>	93	<u>189</u>
Bijbaan	Wel	<u>93</u>	<u>213</u>	95	261
	Geen	<u>86</u>	<u>133</u>	<u>91</u>	<u>159</u>
Geld ouders	Wel	91	170	94	<u>228</u>
	Geen	92	242	95	<u>282</u>
Totaal		91	194	95	251

Vergelijking met 2021

In vergelijking met 2021 sparen studenten nu meer per maand: 251 euro in 2024 tegen 194 euro in 2021.

6.3 Spaargedrag

De meeste studenten (82 procent) proberen geld te sparen zodat zij in de toekomst ergens op terug kunnen vallen. Een even grote groep (83 procent) probeert regelmatig te sparen, ook al is het maar een klein bedrag. Ongeveer driekwart zorgt er altijd voor geld gespaard te hebben voor minder goede tijden.

Tabel 82: Stellingen over sparen (n=1.623)

	(Helemaal) Niet oneens	(Helemaal) Niet eens, Niet oneens	(Helemaal) eens	(Helemaal) Niet oneens	(Helemaal) Niet eens, Niet oneens	(Helemaal) eens
	2021 %	2021 %	2021 %	2024 %	2024 %	2024 %
Ik probeer geld te sparen zodat ik in de toekomst ergens op terug kan vallen	7	18	75	10	9	82
Ik probeer regelmatig wat geld te sparen, ook al is het maar een klein bedrag	7	18	75	10	6	83
Ik zorg er altijd voor dat ik geld heb gespaard voor minder goede tijden	10	24	67	14	12	74

Vergelijking met 2021

De houding ten opzichte van sparen is positiever geworden in vergelijking met 2021. In 2021 was 75 procent van de studenten het eens met de stelling: 'Ik probeer geld te sparen om in de toekomst ergens op terug te kunnen vallen'. Een even grote groep (75 procent) probeerde in 2021 regelmatig te sparen, ook al is het maar een klein bedrag. En ongeveer twee derde zorgde er altijd voor geld gespaard te hebben voor minder goede tijden. Het percentage 'eens' is dus op al deze stellingen gestegen.

6.4 Manier van sparen

Aan studenten die sparen is gevraagd hoe zij dat doen. De meeste studenten sparen alleen wat zij overhouden (59 procent) en 12 procent spaart (automatisch) een vast bedrag. Deze percentages zijn vergelijkbaar met 2021. In 2021 spaarde 63 procent van de studenten wat zij overhielden.

Tabel 83: Manier van sparen en gemiddeld spaarbedrag per maand, in 2024, in percentages (n=1.538)

	2021 %	2021 €	2024 %	2024 €
(Automatisch) een vast bedrag	15	189	12	296
Alleen wat ik overhoud	63	162	59	198
Een vast bedrag en wat ik overhoud	22	269	24	333

6.5 Redenen om (niet) te sparen

Aan de studenten die zelf sparen (95 procent) is gevraagd waarom ze dit doen. 71 procent vindt sparen verstandig, 68 procent spaart voor 'later' (vervolgstudie, op jezelf wonen) en

61 procent spaart voor vakantie. De redenen om te sparen zijn vergelijkbaar met die in 2021. Er wordt nu wel vaker aangegeven dat er wordt gespaard voor de vakantie.

Tabel 84: Redenen waarom studenten sparen, in 2024, in percentages (n=1.538) (meerdere antwoorden mogelijk)

	2021 %	2024 %
Omdat ik sparen verstandig vind	68	71
Voor 'later' (bijv. vervolgstudie, op jezelf gaan wonen, eigen bedrijf, een huis)	71	68
Voor vakantie	41	61
Zodat ik altijd geld heb om iets te kopen (op een moment dat ik iets wil)	48	50
Voor als er iets kapotgaat, of als ik iets kwijtraak	41	47
Om iets te kunnen kopen dat ik graag wil hebben (bijv. kleding, telefoon, laptop, spullen voor hobby)	10	19
Niet echt een reden, ik hou gewoon geld over	22	18
Omdat het moet van mijn ouders	5	5
Anders	4	4

Aan de studenten die zelf niet sparen (5 procent) is gevraagd waarom ze dit niet doen. De belangrijkste reden is dat zij al hun geld nodig hebben om rond te kunnen komen. Dat was in 2021 ook al de belangrijkste reden. Maar het aandeel studenten dat dit noemt is wel gestegen van 45 procent in 2021 naar 65 procent in 2024. Daarbij moet worden opgemerkt dat het hier om een kleine groep studenten gaat.

Tabel 85: Redenen waarom studenten zelf niet sparen, in 2021 en 2024, in percentages (2021 n=132, 2024 n=85 (meerdere antwoorden mogelijk)

	2021%	2024 %
Ik heb al mijn geld nodig om rond te komen	45	65
Het lukt mij niet. Ik geef het geld te makkelijk uit	21	27
Ik betaal (schuld) af waardoor ik niet kan sparen*	12	14
Anders, namelijk	4	14

6.6 Spaargeld

De meeste studenten die zelf sparen hebben tussen de 1.000 en 25.000 euro spaargeld. De totale hoeveelheid spaargeld van studenten in 2024 is vergelijkbaar met de bedragen uit 2021.

Tabel 86: Totale hoeveelheid spaargeld van de studenten die zelf sparen en spaargeld hebben, in 2021 en 2024, in percentages (2021 n=1.090, 2024 n=1.319), zonder studenten die het niet weten of niet willen zeggen

	2021 %	2024 %
Minder dan 100 euro	3	3

100 tot 250 euro	3	3
250 tot 500 euro	6	3
500 tot 1.000 euro	8	7
1.000 tot 2.500 euro	14	12
2.500 tot 5.000 euro	20	14
5.000 tot 10.000 euro	19	18
10.000 tot 25.000 euro	20	19
25.000 tot 50.000 euro	6	7
Meer dan 50.000 euro	2	2

7. Achtergrondkenmerken hbo- en wo-studenten

Tabel 63 beschrijft de steekproef zoals deze er ongewogen uitziet. De steekproef wordt hierbij vergeleken met de verdeling van studenten tot 30 jaar in heel Nederland op basis van gegevens van DUO. Op basis van deze gegevens heeft de weging plaatsgevonden.

		Ongewogen steekproef 2024 %	Aantal studenten in DUO %
Geslacht	Man	45	48
	Vrouw	55	52
	Anders	0	
Leeftijd	16-19 jaar	34	27
	20-21 jaar	31	29
	22-23 jaar	21	24
	24 jaar en ouder	14	20
Opleidingsniveau	Hbo	54	59
	Wo	46	41
Aantal voltijdstudenten in Nederland			

Tabel 64 beschrijft de verdeling van achtergrondkenmerken voor de thuiswonende en uitwonende studenten, nadat de dataset is gewogen.

Tabel 64: Achtergrondkenmerken van studenten in steekproef (gewogen)

		Man (n=773) %	Vrouw (n=850) %	Totaal (n=1.623) %
Geslacht	Man (n=773)			48
	Vrouw (n=850)			52
Leeftijd	16-19 jaar (n=434)	26	28	27
	20-21 jaar (n=475)	28	31	29
	22-23 jaar (n=384)	24	24	24
	24 jaar en ouder (n=330)	23	18	20
Opleidingsniveau	Hbo (n=959)	60	58	59
	Wo (n=665)	40	42	41
Woonsituatie	Thuiswonend (n=898)	61	52	55
	Uitwonend (n=708)	39	48	44

Tabel 65: Achtergrondkenmerken naar woonsituatie (n=1.623)

		Thuiswonend (n=898) %	Uitwonend (n=708) %
Geslacht	Man (n=722)	29	19
	Vrouw (n=775)	27	25
Leeftijd	16-19 jaar (n=344)	38	12
	20-21 jaar (n=429)	32	32
	22-23 jaar (n=352)	18	26
	24 jaar en ouder (n=380)	12	18
Opleidingsniveau	Hbo (n=886)	73	41
	Wo (n=620)	27	59
Studiejaar	1 ^e en 2 ^e jaar bachelor (n=633)*	49	26
	3 ^e en 4 ^e jaar bachelor (n=628)**	38	40
	(pre) master (n=239)***	7	25
	Anders (n=123)	6	9
Totaal		55	44

Bijlage 1 | Onderzoeksozet

Doelgroep

Studenten van 18 tot 30 jaar, mbo, hbo en wo.

Netto steekproef

Bol/bbl

De netto steekproef bestaat uit 1.614 mbo-studenten, waarvan 1.402 bol-studenten en 212 bbl-studenten. Deze steekproef is representatief voor voltijd mbo-studenten tot 30 jaar in Nederland. Het onderzoek is gewogen op leeftijd, geslacht en opleidingsniveau (hbo en wo).

Hbo/wo

De netto steekproef bestaat uit 1.623 respondenten. Deze steekproef is representatief voor voltijd hbo- en wo-studenten tot 30 jaar in Nederland. Het onderzoek is gewogen op leeftijd, geslacht en opleidingsniveau (hbo en wo).

Werving respondenten

De studenten zijn geworven via DUO door middel van een brief met daarin een link naar de vragenlijst. Voor deelname aan het onderzoek ontvingen de studenten 15 euro.

Veldwerkperiode

Het veldwerk is uitgevoerd in mei 2024.

Achtergrondkenmerken

Bij de vragen is gekeken naar de samenhang met de volgende achtergrondkenmerken:

- geslacht;
- leeftijd;
- (opleidings)niveau;
- woonsituatie: thuiswonenden en uitwonenden. Uitwonende studenten kunnen studenten zijn die op kamers wonen (met anderen), die zelfstandig in een appartement/huis wonen of die samenwonen met hun partner.

Bijlage 2 | Uitgavenposten

Hieronder staan de uitgavenposten vermeld waarvan de studenten hebben aangegeven óf zij hier geld aan uitgeven en zo ja, hoeveel. De vetgedrukte kopjes zijn de uitgavencategorieën waar de verschillende individuele uitgavenposten onder vallen.

Huur (inclusief energie, water, televisie en internet)

- huur kamer/woning (incl. water/gas/elektra);
- internet- en/of tv-abonnement (het gaat hier niet om streamingsdiensten).

Lokale lasten

- lokale belastingen van de gemeente en het waterschap (alleen indien zelfstandige woning).

Voeding

- boodschappen (eten en huishoudelijke artikelen);
- drinken, snoep en snacks tussendoor (wat je bijv. koopt in de kantine of de supermarkt voor of na college).

Kosten telefoon (abonnement/sim only/prepaid)

Collegegeld/lesgeld

Studiekosten

- studieboeken en readers/syllabi;
- studiespullen (bijv. schriften, pennen, printkosten).

Kostgeld

Zorgverzekering

- basiszorgverzekering;
- aanvullende zorgverzekering/tandartsverzekering.

Overige verzekeringen

- inboedelverzekering;
- aansprakelijkheidsverzekering;
- telefoonverzekering;
- reisverzekering.

Vrije tijd

- avondje uit (bijv. café, club, discotheek, bioscoop);
- uit eten en/of bestellen/afhalen bij snackbar, restaurant, eetcafé etc;
- recreatie (bijv. dagje weg, zwembad, pretpark, dierentuin, sauna);
- beoefenen hobby's (bijv. toneel- of muziekvereniging, contributie studentenvereniging/studievereniging);
- sporten (bijv. sportabonnement, contributie sportclub);

Kleding en schoenen (incl. accessoires zoals riemen, sjaals en sieraden)

Persoonlijke verzorging (verzorgingsartikelen, kapper)

- verzorgingsartikelen (bijv. deodorant, gel, make-up, shampoo, parfum of aftershave, scheerschuim, tandpasta, etc.);
- kapper.

Entertainment (bijv. Spotify, Netflix, tijdschriften, krant)

Vervoer

- openbaar vervoer (bijv. ns, bus, tram of metro). Denk aan reizen met en zonder abonnement;
- abonnement op Felyx, Swapfiets, private lease;
- brandstof (bijv. auto, scooter of brommer);
- onderhoudskosten voor vervoersmiddel (bijv. scooter, auto, fiets);
- verzekering voor vervoersmiddel (bijv. scooter, auto, fiets).

Overig

- cadeaus;
- games, apps en computeraccessoires;
- boeken (geen schoolboeken) en losse tijdschriften;
- sigaretten, shag, e-sigaret en/of drugs;
- loterijen, online gokken, krasloten, speel- en gokautomaten;
- andere uitgaven die nog niet genoemd zijn.